

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA FINANČÍ

Analýza konkurenceschopnosti bankovních sektorů v Rusku a České republice
Analysis of the competitiveness of banking sectors in Russia and the Czech republic

Student: Bc. Viktoriya Ilyasova

Vedoucí diplomové práce: Ing. Forišková Dana, Ph.D

Ostrava 2011

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Viktoriya Ilyasova**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6202T010 Finance**
Specializace: **00 Finance**
Téma: **Analýza konkurenceschopnosti bankovních sektorů v Rusku a České republice**
Analysis of the competitiveness of banking sectors in Russia and the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Charakteristika bankovních systémů
 3. Struktura bankovních sektorů a její vliv na konkurenceschopnost v bankovníctví
 4. Měření konkurenceschopnosti v Rusku a České republice
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

JÍLEK, J. *Peníze a měnová politika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 742 s. ISBN 80-247-0769-1.
POLOUČEK, S. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
RJABIN, E.B. *Puti povыsheni konkurentosobnosti Rossijskich bankov*. 1. vyd. Moskva: Izdatelstvo Drofa, 2008. 478 s. ISBN 5-17-040690-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Dana Forišková, Ph.D.**

Datum zadání: 26.11.2010

Datum odevzdání: 29.04.2011

Ing. Iveta Ratmanová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně“

Datum

Podpis

OBSAH

1 ÚVOD	2
2 CHARAKTERISTIKA BANKOVNÍCH SYSTÉMŮ	3
2.1 CHARAKTERISTIKA BANKOVNÍHO SYSTÉMU V RUSKU	5
2.1.1 <i>Centrální banka Ruské federace</i>	7
2.1.2 <i>Komerční banky Ruské federace</i>	8
2.2 CHARAKTERISTIKA BANKOVNÍHO SYSTÉMU V ČESKÉ REPUBLICE	13
2.2.1 <i>Centrální banka České republiky</i>	14
2.2.2 <i>Komerční banky České republiky</i>	15
2.3 ZHODNOCENÍ BANKOVNÍCH SYSTÉMŮ V RUSKU A V ČESKÉ REPUBLICE	16
3 STRUKTURA BANKOVNÍCH SEKTORŮ A JEJÍ VLIV NA KONKURENCESCHOPNOST V BANKOVNICTVÍ	19
3.1 STRUKTURA BANKOVNÍHO SEKTORŮ V RUSKÉ FEDERACI	19
3.2 STRUKTURA BANKOVNÍHO SEKTORU V ČESKÉ REPUBLICE	23
3.3 KONKURENCESCHOPNOST A JEJÍ MĚŘENÍ	26
3.3.1 <i>Faktory konkurenceschopnosti</i>	29
3.3.2 <i>Způsoby zvýšení konkurenceschopnosti</i>	30
3.3.3 <i>Způsoby měření konkurence na bankovním trhu</i>	31
4 MĚŘENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI BANKOVNÍHO SEKTORU V RUSKU A ČESKÉ REPUBLICE	35
4.1 MĚŘENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI V RUSKU	35
4.1.1 <i>Analýza bankovního sektoru v Rusku ve sledovaném období 2006-2008</i>	35
4.1.2 <i>Měření koncentrace na trhu celkových aktiv</i>	36
4.1.3 <i>Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých úvěrů</i>	38
4.1.4 <i>Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých hypotečních úvěrů</i>	39
4.1.5 <i>Měření míry koncentrace na trhu přijatých depozit</i>	41
4.2 MĚŘENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE	42
4.2.1 <i>Analýza bankovního sektoru v ČR v letech 2006-2009</i>	42
4.2.2 <i>Měření koncentrace na trhu celkových aktiv</i>	45
4.2.3 <i>Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých úvěrů</i>	46
4.2.4 <i>Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých hypotečních úvěrů</i>	48
4.2.5 <i>Měření míry koncentrace na trhu přijatých depozit</i>	49
4.3 POROVNÁNÍ KONKURENCE NA ČESKÉM A RUSKÉM BANKOVNÍM TRHU	50
5 ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

1 Úvod

Bankovní systém patří mezi nejdůležitější součást každé tržní ekonomiky. V současné době je sledování vývoje bankovního systému jednou z aktuálních otázek každé ekonomiky. Banky v průběhu celé ekonomické historie fungovaly jako instituce, které mohly ovlivňovat ekonomiku státu. Legislativní a regulující orgány věnují velkou pozornost zpracování nových konceptů pro efektivní a stabilní bankovní systém. Další položkou, která má vliv na kvalitu bankovního systému je konkurence.

Formování konkurenčního prostředí a vývoj konkurence v bankovním sektoru je nezbytnou podmínkou účinné bankovní činnosti, což také způsobuje vyšší postavení bank v ekonomice zemi. Konkurence patří mezi žádoucí faktory, které motivují ekonomické subjekty dospět k lepším výkonům a poskytovat lepší bankovní služby. Z pohledu bankovních institucí konkurence pomáhá zvyšovat kvalitu bankovních produktů. Z pohledu klientů konkurenční banky nabízejí spektrum služeb, ze kterých si klient může vybrat jen to nejlepší a za nejnižší cenu.

Cílem diplomové práce bude provedení analýzy konkurenceschopnosti bankovního sektoru v Rusku a České republice. Úkolem bude stanovit úroveň konkurenceschopnosti na určitém bankovním trhu a zjistit o jaké prostředí se jedná, posoudit dosažené výsledky a porovnat tyto výsledky.

Diplomová práce bude rozdělena do pěti kapitol. Druhá kapitola se bude zabývat charakteristikou bankovního systému a jeho rozdělení z teoretického pohledu. Poté budou popsány bankovní systémy v Rusku a České republice, jejich struktura a faktory ovlivňující jednotlivé bankovní systémy.

V třetí kapitole bude vysvětleno pojetí konkurence, způsoby zvýšení konkurenceschopnosti bank. Následně bude popsána problematika měření konkurenceschopnosti na ruském a českém bankovním trhu a metody měření konkurenceschopnosti.

Čtvrtá část bude věnována výpočtu konkurenceschopnosti jednotlivých bank pomocí vybraného indexu. Výsledky každého státu budou zhodnoceny a porovnány mezi sebou.

2 Charakteristika bankovních systémů

Banka je finanční instituce, která přijímá depozita a poskytuje úvěry dle zákona č. 21/1992 Sb. „O bankách“.

Souhrn všech bankovních institucí v daném státě a uspořádání vztahu mezi nimi tvoří bankovní systém.

Bankovní systém má dvě vzájemné propojené složky:

- ✓ Institucionální,
- ✓ Funkční.

Podle formy uspořádání se bankovní systém dělí na:

- ✓ **Jednostupňový**, kde existuje pouze centrální banka, která provádí jak emisní činnost, tak financuje podnikatelský sektor. Pokud existují další banky, jsou podřízeny přímo této centrální bance. Takový bankovní systém se vyskytuje jenom v netržních ekonomikách. Cílem bank není dosažení zisku.
- ✓ **Dvoustupňový**, ve kterém první stupeň tvoří centrální banka a druhý stupeň patří obchodním bankám. Centrální banky vykonávají emisní činnost a starají se o stabilitu dané země, neřídí obchodní banky, pouze provádí regulaci a dohled. Obchodní banky pracují za účelem zisku, podle pravidel, které stanoví centrální banka.

Dvoustupňový bankovní systém se dále může členit podle typu obchodních bank na:

- ✓ **Univerzální** – poskytují služby obchodního a investičního charakteru.

Výhodou je, že poskytuje celou škálu bankovních produktů, což minimalizuje náklady a šetří čas klientů. Univerzální banky mají více informací o svých klientech. Diverzifikují svou činnost a tím se snižují bankovní rizika.

Nevýhodou je negativní působení na konkurenční prostředí, prvotní provozní náklady jsou drahé a existuje alokační neefektivnost.

✓ **Specializovaný** je založen na institucionálním oddělení komerčního a investičního bankovníctví.

Výhodou je umožnit klientům získat kvalitnější služby a tím, že je úzce specializovaný pomáhá snižovat náklady a bankovní produkty jsou levnější.

Nevýhodou je neznalost potřeb klientů, je méně konkurenčně schopný a existuje větší možnost úpadku.

Podle přílivu zahraničního kapitálu se dá bankovní systém rozdělit na:

✓ vysoce otevřený – existence vysokého podílu zahraničních bank v daném státě,

✓ málo otevřený – nízký podíl zahraničních bank, nelze otevřít zahraniční banky, nejsou vytvořeny legislativní předpoklady.

Podle počtu poboček na daném území:

✓ pobočkový – existuje málo bank a hodně poboček,

✓ unitární – vyskytuje se hodně bank a málo poboček,

✓ propojený – zde se nachází hodně bank, které jsou propojeny mezi sebou vlastnickými podíly.¹

Na proces vývoje bankovního systému má vliv souhrn faktorů jak vnějších, tak i vnitřních. K vnějším faktorům patří makro faktory čili faktory okolí. Tato skupina faktorů představuje ekonomické, politické, právní a sociální prostředí.

Mezi ekonomické faktory patří zásada plnění státního rozpočtu, charakter peněžně – úvěrové politiky, systém zdanění, výsledek provádění ekonomických reforem, které formují obecné podmínky fungování bankovního systému. Při ekonomickém růstu se zvyšuje počet subjektů hospodářství, rozšiřují se ekonomické vztahy, což vede k růstu poptávky po bankovních službách jak ze strany podniků a jiných institucí, tak i ze strany veřejnosti.

¹ Revenda, Z. Peněžní ekonomie a bankovníctví. Praha: Grada, 2005.

K politickým faktorům se dá zařadit řešení orgánů vlády a řízení: zásady formování rozpočtu a jeho proporce, principy vývoje hospodářství a jeho odvětví, vztah k podnikání, k bankovní činnosti, k odpovědnosti státu a podnikatelského sektoru vůči veřejnosti.

Ekonomické, právní a politické faktory stanovují komplex sociálně – psychologických faktorů, ke kterým patří jistota většiny obyvatelstva ve správnost ekonomických transformací, ve stabilitu daňové a měnové legislativy, v perspektivách pro ekonomiku celkem a jejich jednotlivých odvětví. Toto všechno tvoří úroveň důvěry k bankovnímu systému, připravenost provádět bankovní operace a používat bankovní služby.

Vnitřní faktory, které mají vliv na výsledek fungování bankovního systému jako celku, tvoří souhrn faktorů, tvořené subjekty bankovního systému: centrální bankou, komerčními bankami, bankovními asociacemi. Mezi tyto faktory lze zařadit:

- ✓ úlohu a autoritu centrální banky v bankovním systému,
- ✓ kompetence řídicích orgánů banky a kvalifikaci bankovních pracovníků,
- ✓ úroveň mezibankovní konkurence a její charakter.²

2.1 Charakteristika bankovního systému v Rusku

V současné době v Rusku existuje dvouúrovňový bankovní systém, kde:

- ✓ první úroveň tvoří Centrální banka Ruska s množstvím regionálních oddělení a výpočetně – pokladničním centrem (PKII),
- ✓ druhou úroveň představují komerční banky.

Ruské banky preferují spekulativní obchody místo depozitně – úvěrových z důvodu vysokých úvěrových rizik. Proto hlavními směry aktivit bank jsou obchody s měnami, operace s akciemi a se státními cennými papíry.

Některé ruské banky mají malé množství poboček, ale např. Sberbank je charakterizována hustou sítí poboček. V bankovním systému Ruska existuje hodně

² A. M. Tavasiev, „Konkurenceschopnost v bankovním sektoru“, Moskva, 2001

zahraničních bank, které hrají významnou roli a vyvíjí velkou aktivitu na trhu finančních služeb.

Podle velikostí kapitálu a velikostí akumulovaných aktiv mají ruské banky velmi skromné pozice ve světě. Souhrnný základní kapitál 200 největších ruských bank je menší než základní kapitál jakékoliv banky z první dvacítky největších bank světa. Toto vysvětluje nedostatečnou koncentrací kapitálu v ruském bankovním sektoru.

Podle výkonu činností se dají ruské banky rozdělit do následujících skupin:³

- ✓ **burzovní** - obsluhují burzovní operace a někdy obchodují s volnými peněžními zdroji firem, dalších bank a občanů (Všeruská burzovní banka, Ruská nacionální komerční banka);
- ✓ **pojišťovací** - za těmito bankami stojí největší pojišťovací firmy, které obsluhují zejména ASKO-banka, Ruská pojišťovací banka a další;
- ✓ **hypoteční** – poskytují dlouhodobé účelové úvěry, zajištěné zástavním právem k nemovitosti (Hypoteční akciová banka, Sibiřská hypoteční banka, Hypoteční standart banka a další)
- ✓ **pozemková banka** - tyto banky podporují operace s nákupem a prodejem půdy, a také obsluhují zemědělské podniky (Nižegorodský pozemkový bank, Meziregionální pozemková banka a další);
- ✓ **inovační banka** – jejich cílem je pomoc k rozvoji nových podniků tím, že investují své prostředky do výroby, které mají dobré šance a vysokou úroveň výnosnosti (Inkombank, Inovační banka ekonomické spolupráce a další);
- ✓ **obchodní banky** – jsou založeny k podpoře jiných bank (Evropská obchodní banka, Vneštorgbank a další);
- ✓ **zálohové banky** – poskytují záruky za úvěry (REM-banka a další);
- ✓ **konverzní banky** - jejich cílem je podpora projektů vojenských podniků, jež slibují vysokou výnosnost (Konversbank a další);

³ Vasilešen, „Centrální a obchodní banky v novém úvěrovém systému“, Moskva, 2003

- ✓ **trustové banky** - poskytují služby pro řízení volných peněžních prostředků klientů (Mostrastbanka a další).

2.1.1 Centrální banka Ruské federace

Centrální banka (Banka Ruska) má zvláštní místo v ekonomice, je orgánem státní monopolní regulace. Představuje první úroveň bankovního systému.

Centrální banka je státní institucí, která dohlíží na bankovní systém a odpovídá:

- ✓ za emisi peněz;
- ✓ provádění měnové politiky;
- ✓ obsah vkladů, které představují rezervy komerčních bank;
- ✓ provádění transakcí určené k usnadnění podnikání a chránění společných zájmů.

Činnost centrální banky se řídí pokyny vlády. Úkoly a práva Centrální banky jsou regulované Zákonem o Centrální bance, č. 86 - Φ3, který byl schválen v roce 1995. K jeho poslední novelizaci došlo 26. 04. 2007. Centrální banka ve vztahu k jiným bankám slouží jako "věřitel", regulátor diskontní sazby a reguluje požadavky na minimální rezervy, kontroluje činnosti bank. Centrální banka neposkytuje půjčky pro obyvatelstvo, nesoutěží v oblasti obchodu, neusiluje o zisk. Manažeři (prezidenti) centrálních bank jsou jmenováni vládou.

Nejvyšším řídicím orgánem centrální banky je Rada, včetně prezidenta, vice-prezidenta, ředitelů, prezidentů regionálních bank. Prezident Centrální banky se volí na návrh vlády (v Rusku - je volen dumou).

Základní funkce Centrální banky:

- ✓ uskutečňuje monopolní emisi bankovek,
- ✓ je bankou bank,
- ✓ je bankou státu,
- ✓ provádí peněžně-úvěrové regulování a dozor nad bankami.

Řídicími orgány Centrální banky jsou

- ✓ Národní bankovní Rada
- ✓ Rada ředitelů, kterou řídí předseda CB.

Národní bankovní Rada ověřuje na základě návrhu Rady ředitelů: celkový objem výdajů na obsluhu mechanismu Centrální banky, na penzijní zabezpečení, životní pojištění, zdravotní služby, objem kapitálových investic a objem administrativních nákladů, pravidla účetnictví a výkazů Banky Ruska, postup formování a rozdělení zisku CB. Bankovní rada se skládá z 12 členů.

Rada ředitelů má také 12 členů a navíc předsedu centrální banky. Členové Rady jsou zaměstnanci CB. Její členy stanovuje Státní дума na návrh předsedy CB a po dohodě s prezidentem. Členové jsou voleni na 4 roky. Rozhodnutí Rady ředitelů se schvaluje většinou hlasů.⁴

2.1.2 Komerční banky Ruské federace

Komerční banky představují druhou úroveň bankovního systému. Koncentrují základní část úvěrových prostředků, poskytují v širokém rozsahu bankovní operace a finanční služby právnickým a fyzickým osobám. Zakládání bank se řídí zákonem o bankách a bankovní činnosti č. 395-1 od 02. 12. 1990. K poslední novelizaci došlo 27. 07. 2006.

Komerční banky se dělí podle druhu vlastnictví na:

- ✓ státní,
- ✓ akciové,
- ✓ družstevní.

Fyzické a právnické osoby vystupují jako zakladatelé a organizátoři bank, pokud kupují podíly zakladatelů nebo akcie. Individuální nebo institucionální investoři, kteří koupili akcie bank, získávají status akcionářů a ti, kteří ukládají vlastní peněžní prostředky pro podporu solventnosti banky, jsou podílníky.

Akciové banky mohou být:

- ✓ zavřené,
- ✓ otevřené.

⁴ Zákon „o Centrální bance“ č. 86 – FZ, 2002

Akcie zavřených akciových bank mohou přecházet k jinému majiteli jen na základě většiny akcionářů. U otevřených akciových bank tento souhlas není nutný, akcie se rozšiřují v podobě volného upisování.

Upisování je otevřené, pokud seznam kupujících cenných papírů nepotvrzují předem zakladatelé nebo řídicí orgány banky-emitenta a ve výsledku cenné papíry může koupit jakákoliv osoba. Otevřené upisování vyžaduje od bank rozsáhlé informace o činnosti.

Organizační a řídicí strukturu komerční banky upravují stanovy, ve kterých jsou stanoveny pravidla řízení banky, její struktura a její funkce.

Nejvyšším orgánem komerční banky je valná hromada, která se svolává každoročně pro řešení otázek změn ve stanovách a základním kapitálu, volbě představenstva banky, schvalování ročního výsledku hospodaření, rozdělení zisku banky a také vzniku a likvidaci dceřinných bank.

Valná hromada volí z členů představenstva předsedu banky. Rada ředitelů se skládá z místopředsedů a dohlíží na činnost banky. Jelikož plní úkoly pro Radu banky a akcionáře, Rada ředitelů je zodpovědná za plnění úkolů svěřených bance.

Rada banky určuje cíl banky a uskutečňuje její politiku úvěrových, investičních a jiných činností, stanovuje spojení a koordinuje činnost s jinými institucemi v podnikatelské sféře. Základní činnosti komerční banky je přijímání vkladů od veřejnosti jako základ pro získání a provádění aktivních operací. V závislosti na výši základního kapitálu je možné všechny komerční banky rozdělit:

- ✓ na malé, s kapitálem ve výši 30 milionů rublů,
- ✓ střední - 30 až 100 milionů rublů,
- ✓ velké, hodnota základního kapitálu je více než 100 milionů rublů.⁵

Počet a strukturu úvěrových institucí je možné vidět v Tab. 2.1.⁶

⁵ Zákon „o bankách a bankovní činnosti“ č. 395-1, 1990

⁶ Pod pojmem úvěrová instituce (кредитная организация) se v Rusku myslí bankovní instituce, které mají různou strukturu poskytovaných služeb.

Tab. 2.1 Počet a struktura úvěrových institucí od roku 2005 do roku 2009

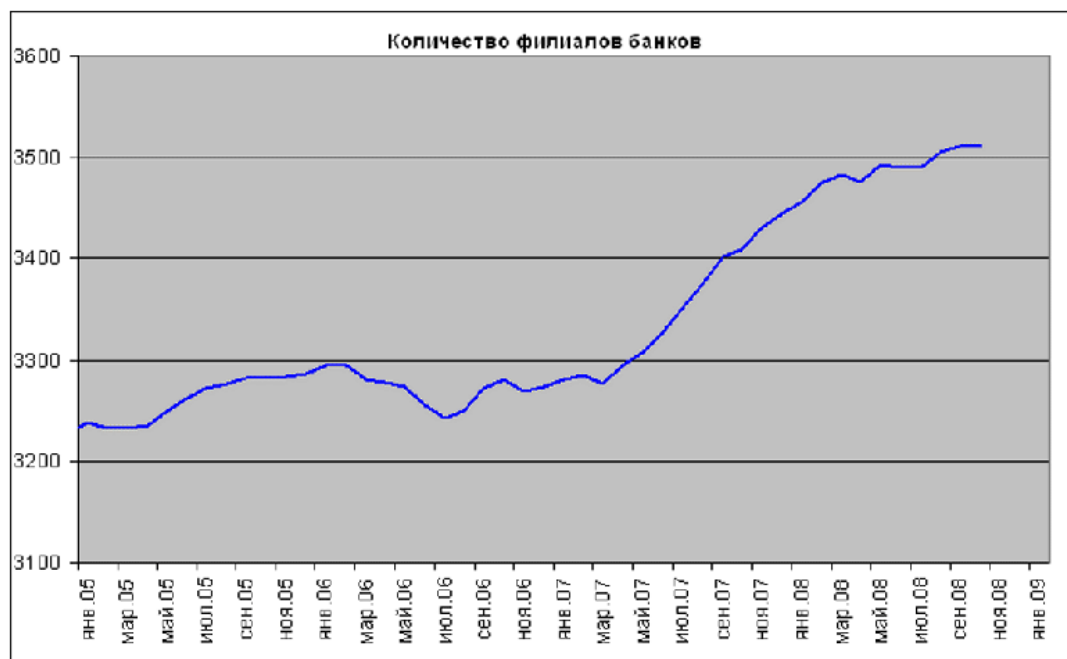
Úvěrové instituce	2005	2006	2007	2008	2009
Počet úvěrových institucí, které jsou registrovány na území Ruské Federace:	1518	1409	1345	1296	1228
Úvěrové instituce, které mají právo poskytovat bankovní operace	1299	1253	1189	1136	1108
Počet úvěrových institucí, které mají zahraniční účast základního kapitálu a také mají právo poskytovat bankovní operace:	131	136	153	202	221
- 100 % zahraniční účast	33	41	52	63	76
- Zahraniční účast od 50 % do 100 %	9	11	13	23	26
Počet poboček úvěrových institucí na území Ruské Federace	3238	3295	3281	3455	3470
Ze kterých: Sberbanky	1011	1009	859	809	775
Banky, které mají 100% zahr. účast ZK	16	29	90	169	242
Počet poboček, které jsou mimo území RF	3	3	2	3	5
Registrovaný ZK úvěr. Inst., v mld. Rub.	380,5	444,4	566,5	731,7	881,4
Počet úvěr. institucí, které mají licenci na:					
- získání vkladů obyvatelstva	1165	1045	921	906	886
- uskutečnění operací v cizí měně	839	827	803	754	736
- Generální licenci	311	301	287	300	298
- uskutečnění operací s drahými kovy	182	184	192	199	203

Zdroj:

http://www.cbr.ru/statistics/print.aspx?file=bank_system/inform_11.htm&pid=pdko&sid=lnr_licko

Z výše uvedené tabulky č. 2.1 vyplývá, že každý rok se počet úvěrových institucí registrovaných na území Ruské federace stále zmenšuje, avšak počet úvěrových institucí se zahraniční účastí se zvyšuje a množství poboček úvěrových institucí každým rokem také roste (viz. graf č. 2.1).

Graf 2.1 Počet poboček bank

Zdroj: <http://www.finnews.ru/picture.php?id=11>

V současné době většina komerčních bank spadá do kategorie malých či středních bank. Největší banky jsou především ty, které byly vytvořeny na základě transformovaných poboček bývalých specializovaných státních bank. Počet velkých bank, které byly vytvořeny společnostmi a organizacemi bez zapojení státních bankovních služeb, je poměrně malý.

Činnost jakékoliv komerční banky probíhá na základě několika povinných zásad, které usnadňují plnění zadaných úkolů.

První a nejdůležitější zásada komerční banky je, že banka musí provádět bankovní operace pouze s finančními prostředky, které jsou vykazovány v bilanci banky. Například, pokud banka získává finanční prostředky na krátkou dobu (krátkodobé termínované vklady nebo vklady na požádání), a poté poskytuje dlouhodobé úvěry, tak její schopnost rychle splatit své závazky (likvidita) je ohrožena.

Existence velkého počtu úvěrů v aktivech bank, s vyšším rizikem, vyžaduje, aby banka zvýšila kapitál, který slouží k pokrytí úvěrového rizika.

Pracovat v rozmezí reálně existujících prostředků komerční banka může, jen pokud má vysoký stupeň ekonomické svobody v kombinaci s plnou ekonomickou odpovědností za výsledky své činnosti.

Druhou nejdůležitější zásadou, o kterou se opírá činnost komerčních bank, je kompletní ekonomická soběstačnost, což je ekonomická zodpovědnost komerční banky za výsledky své činnosti. Ekonomická nezávislost znamená svobodu využití vlastních zdrojů a cizích zdrojů, svobodnou volbu zákazníků a vkladatelů, nakládání s příjmy, které zůstávají po zdanění bance.

Třetí zásadou je, že vztahy mezi obchodní bankou a klienty fungují jako normální tržní vztahy. Při poskytování úvěrů obchodní banky vycházejí primárně z tržních kritérií ziskovosti, rizika a likvidity.

Čtvrtý princip obchodní banky je, že regulace její činnosti, může být pouze nepřímá, nikoliv administrativní. Stát určuje "pravidla hry" pro komerční banky, ale nemůže jim rozdávat rozkazy.

Celkem se dá říci, že v současné době komerční banky jsou nejrychlejší rozvíjející se částí bankovního systému. Především jde o rychlé tempo růstu aktivních a pasivních operací, které přispívají rozvoji pokročilých struktur v ekonomice.

K bankovním operacím patří:⁷

- ✓ získávání peněžních prostředků od fyzických a právnických osob,
- ✓ umístění peněžních prostředků svým jménem a na svůj účet,
- ✓ založení a spravování bankovních účtů fyzických a právnických osob,
- ✓ uskutečnění operací na příkaz fyzických a právnických osob, včetně bank podle jejich bankovních účtů,
- ✓ převážení peněžních prostředků, směnek, platebních dokladů a pokladní služby fyzických a právnických osob,
- ✓ koupě a prodej cizí měny v hotovostní a bezhotovostní formě,

⁷ Federální zákon „o bankách a bankovní činnosti“ od 03. 02. 1996

- ✓ získání a umístění drahých kovů,
- ✓ výdej bankovních záruk,
- ✓ uskutečnění převodu peněžních prostředků na příkaz fyzických osob bez založení bankovního účtu (za výjimkou poštovních převodu).

Založení bankovních účtů úvěrovými institucemi pro jednotlivé podnikatele a právnické osoby, s výjimkou státní správy, místní samosprávy, se uskutečňuje na základě dokladu o státní registraci jako individuálních podnikatelů, dokladu o státní registraci právnických osob a také dokladu o registraci na finančním úřadě.

Úvěrovým institucím je zakázáno uskutečňovat operace, které jsou spojeny s výrobou, obchodem a pojišťovací aktivitou. Tato omezení se nevztahuje na podkladová aktiva, které jsou finančními deriváty a které předpokládají závazek jedné strany smlouvy předat druhé straně zboží nebo závazek.

2.2 Charakteristika bankovního systému v České republice

Na území České republiky až do 02. 01. 1990 existoval jednoúrovňový bankovní systém, tj. Státní banka československá (SBČS) a 4 banky (ČSOB, ČBTBP, Živnostenská banka a Investiční banka), které však neměly svou právní subjektivitu a plně byly pod kontrolou SBČS. Fungovala tedy jako jediná banka a plnila funkce jak obchodní banky, tak i centrální banky. Náročná regulace inflace byla velkou nevýhodou jednoúrovňového bankovního systému.

Od roku 1990 začal fungovat dvouúrovňový bankovní systém:

- ✓ *Centrální banka* je státní instituce, veřejnoprávní subjekt se sídlem v Praze 1, který plní funkce ústřední banky České republiky a instituce, která provádí dohled nad finančním trhem.
- ✓ *Komerční banky* jsou finanční instituce, kterým byla udělena bankovní licence a nabízejí bankovní produkty a služby.

Činnost komerčních bank a spořitelen je ve většině případů univerzální, neboť provádí veškeré bankovní služby pro své klienty. Každý klient si může sám vybrat kteroukoliv obchodní banku nebo spořitelnu. Banky i spořitelny jsou povinny dodržovat zásadu mlčenlivosti o bankovních službách a obchodních operacích, které provedly. Banky

a spořitelny při výkonání své činnosti se řídí Zákonem o bankách a spořitelnách č.21/1992 Sb. a následnou novelizací.⁸

2.2.1 Centrální banka České republiky

Veškeré funkce České národní banky jsou uvedeny v zákoně č. 6/1993 Sb. o České národní bance.

Hlavním cílem ČNB je péče o cenovou stabilitu.

Funkce ČNB je možné rozdělit na:

- ✓ Makroekonomické (emise hotovosti, měnová politika, devizová činnost),
- ✓ Mikroekonomické (regulace a dohled nad bankovním systémem, banka bank, banka státu, reprezentant státu v měnové oblasti).

Emisní funkci zahrnuje tisk bankovek a ražbu mincí a také správu zásob oběživa, organizace distribuce vyrobených bankovek a mincí od výrobců do oběhu, zajišťování výměny poškozených peněz, stanovení postupu poškozených a padělaných peněz atd. Dá se říci, že jde o zabezpečení kvality měny.

Funkce banky bank obsahuje zejména vedení účtu obchodních bank, kde tyto banky ukládají své povinné a dobrovolné rezervy. Také jde o možnost žádat centrální banku o poskytnutí úvěrů.

Centrální banka pomáhá obchodní bankám i v tom, že posuzuje žádosti o udělení licence a realizuje bankovní dohled, což stabilizuje důvěryhodnost bankovního sektoru.

Další funkcí je funkce banky státu, kde centrální banka vede účty vládním orgánům a útvarům, státním podnikům, veřejným korporacím a místním orgánům státní moci, institucím spravujícím krytí vládní nebo státní půjčky apod. Centrální banka plní finanční potřeby vlády, avšak přímý úvěr vládě vydává pouze výjimečně.

Česká národní banka vyhláší kurz domácí měny vůči cizím měnám a provádí intervence. Také ČNB nakládá s měnovými rezervami ve zlatě a devizách a obchoduje s nimi.

⁸ REVENDA, Z. Peněžní ekonomie a bankovníctví. Praha: Grada, 2005. 627 s.

Česká národní banka představuje Českou republiku na mezinárodním bankovním trhu. Uzavírá s mezinárodními institucemi platební a jiné dohody.

ČNB může podávat návrhy zákonů a vydávat opatření, které jsou registrované ve Sbírce zákonů.

Nejvyšším řídicím orgánem České národní banky je bankovní rada a členy bankovní rady jsou guvernér, dva viceguvernéři a čtyři vrchní ředitelé. Prezident tyto členy jmenuje na dobu 6 let. Bankovní rada stanovuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečnění a určuje zásady měnově politických opatření České národní banky a také opatření v oblasti dohledu nad finančním trhem.⁹

2.2.2 Komerční banky České republiky

Komerční bankovníctví je finanční zprostředkování mezi jednotlivými ekonomickými subjekty. Podstatou je, že banka přijímá vklady a pak pomocí těchto peněz poskytuje úvěry.

Pro komerční banku v České republice je charakteristické, že:

- ✓ jde o právnickou osobu, která sídlí v České republice a je registrovaná jako právnická osoba nebo jako státní peněžní ústav,
- ✓ nabízí veřejnosti ukládání peněz,
- ✓ poskytuje úvěry,
- ✓ k provedení bankovních služeb má povolení od centrální banky.

Komerční banky v České republice jsou podle formy vlastnictví akciové společnosti, které musí mít minimální základní kapitál ve výši 500 mil. Kč. Velikost kapitálu ukazuje kapitálovou sílu banky.

Komerční banky v České republice je možné rozdělit na:

- ✓ **Univerzální banky** nabízejí další bankovní produkty: např. přijímají vklady, poskytují úvěry, realizují platební styk pro své klienty, provádějí obchodní, makléřskou, emisní činnost a nabízejí produkty investičního bankovníctví.

⁹ Zákon č. 6/1993 Sb., „O České národní bance“.

✓ **Specializované banky** se zaměřují na určitý druh služeb (mohou to být investiční, hypoteční, záruční nebo spořitelní banky) nebo podporují vybraný sektor ekonomiky (zemědělství, malé a střední podnikání nebo export).

Veškeré banky, působící na území České republiky se musí řídit všeobecnými pravidly, které vyhláší Česká národní banka. Jedním z hlavních zákonů, podle kterého banka by měla fungovat, je zákon o bankách č.21/1992 Sb. a jeho následná novelizace.

Počet bank v České republice je znázorněn v Tab. č. 2.2.

Tab. 2.2 Vývoj počtu bank v České republice v letech 2007 – 2010

			31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010
Banky celkem k datu			37	37	39	41
z toho v nucené správě			0	0	0	0
Počet vzniklých subjektů ve sledovaném období			1	2	3	1
Počet zaniklých subjektů ve sledovaném období			1	2	1	0
Struktura bank podle vlastnictví						
v tom	banky s rozhodující českou účastí	celkem	8	7	7	8
		banky se státní účastí	2	2	2	2
		banky s rozhodující českou účastí	6	5	5	6
	banky s rozhodující zahraniční účastí	celkem	29	30	32	33
		banky s rozhodující zahr. účastí	15	14	14	14
		pobočky zahr.bank	14	16	18	19
	banky v nucené správě		0	0	0	0

Zdroj:

http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_trhu/banky/bs_ukazatele_tab01.html

2.3 Zhodnocení bankovních systémů v Rusku a v České republice

Každá země má odlišnou bankovní strukturu. Na základě bankovních sektorů Ruska a České republiky lze poukázat na rozdíly v jejich fungování.

Na začátku je možné říci, že oba tyto sektory mají stejnou základní strukturu. A to:

✓ **Dvoustupňový bankovní systém** – tzn., že bankovní sektor je tvořen centrální bankou (první stupeň) a komerčními bankami a jinými finančně – úvěrovými institucemi (druhý stupeň),

✓ **univerzální** jsou založené na tom, že banky mohou nabízet celou škálu bankovních produktů, jak klasické produkty komerčního bankovníctví, tak i produkty investování,

✓ **pobočkový** – bankovní sektor má málo bank, avšak hodně poboček,

✓ **vysoce otevřené** – tzn., že na území tohoto státu je vysoký podíl zahraničních bank.

Sodné rysy centrálních bank obou zemí jsou následující:

✓ podle stupně samostatnosti mají vysoký stupeň, což znamená, že jsou nezávislé na vládě,

✓ podle podílu na bankovním dohledu jsou dominantní, tzn., že kontrolují činnost komerčních bank a finančních institucí,

✓ obě centrální banky vlastní stát,

✓ cílem obou centrálních bank není dosažení zisku,

✓ řídicím orgánem v České republice je Bankovní rada, Rusko má ještě k tomu Radu ředitelů,

✓ Bankovní rada Ruské federaci má 12 členů, v České republice je to 7 členů,

✓ Členové jsou voleni na dobu 4 let v Rusku, na dobu 6 let v České republice,

✓ Jménem Centrální banky jedná předseda v Ruské federaci a v České republice je to guvernér,

✓ Roční zpráva se vydává nejpozději 15. května dalšího kalendářního roku v Rusku, v České republice avšak nejpozději do 3 měsíců po skončení kalendářního roku,

✓ Základní kapitál centrálních bank musí být ve výši 3 mld. rublů v Ruské federaci a 1,4 mld. Kč v České republice.

V obou zemích jenom centrální banka má oprávnění vydávat licence na poskytování bankovní činnosti. V Ruské federaci existují tři druhy licence na různé účely:

✓ omezená licence je na provádění bankovních operací s prostředky v rublech bez práva na uskutečnění operací s fyzickými osobami,

✓ rozšířená licence, jež povoluje provádět operace s fyzickými osobami,

✓ generální licence dává právo poskytovat všechny bankovní operace.

Jelikož Česká republika je členským státem EU, bankovní instituce mohou požádat o vydání, tzv. jednotné bankovní licence, na jejímž základě je úvěrová instituce oprávněna vykonávat bankovní činnost nejenom na území státu, na kterém se nachází, ale také na území jiného členského státu EU bez povolení příslušného orgánu tohoto členského státu EU.

Pokud se jedná o povinném pojištění vkladů, tak ruské banky poskytují 100 % objemu, maximálně avšak 700 000 rublů pro jednoho vkladatele u jedné banky, české banky vyplácejí také 100 %, nicméně do výše ekvivalentu 100 000 EUR.¹⁰

¹⁰ Zákon „o pojištění vkladů fyzických osob v bankách RF“ č. 177 – FZ, 2003.

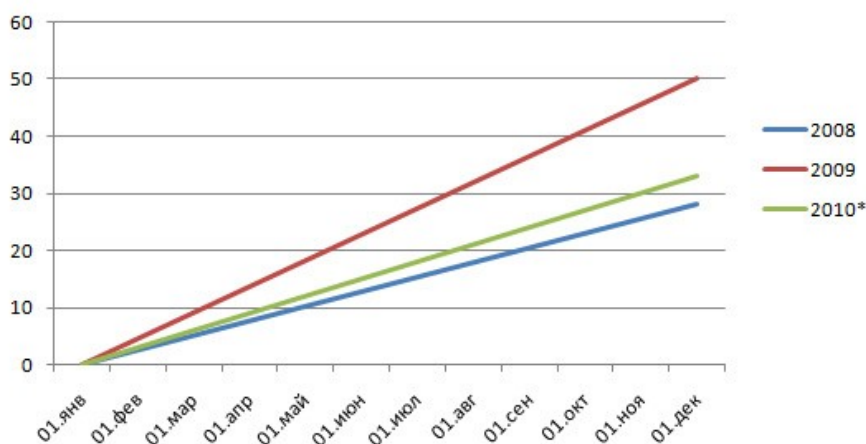
3 Struktura bankovních sektorů a její vliv na konkurenceschopnost v bankovníctví

3.1 Struktura bankovního sektorů v Ruské Federaci

K 1. lednu 2011 působilo v Ruské Federaci 955 fungujících bank, což odpovídá předpovědi Centrální banky, že „k roku 2011 zůstane 950 – 960 bank“.

Předpokládá se, že v roce 2011 poklesne množství bank z důvodu vlivu tržních, než administrativních faktorů. V roce 2010 povinně ukončilo svou činnost 27 bank z 53, tolik licencí bylo odejmuto. V důsledku sloučení své licence vrátilo 19 bank. Dalších 7 bank přestalo fungovat z důvodu transformací do nebankovních institucí.¹¹ Počet bank, které zkrachovaly, představuje graf 3.1.

Graf 3.1 Počet zkrachovaných bank v Rusku v letech 2008 – 2010

Zdroj: <http://www.gzt.ru/topnews/economics/-v-poiskah-legkoi-zhizni-tsentrobank-pribegnet-k-337051.html/images/37667/>

Z výše uvedeného grafu je vidět, že nejvíc bankovních institucí zkrachovalo v roce 2009, avšak již v roce 2010 se situace stabilizovala.

Na základě údajů Centrální banky se v Rusku od roku 2009 zvyšuje počet velkých bank. K 1. lednu 2009 působilo v Rusku 339 bank, které měly základní kapitál od 300 mil.

¹¹ <http://www.banki.ru/news/lenta/?id=2597710>

rublů, což je meziroční růst o 12,3 %. Již v prosinci počet vzrostl o 3 velké banky, množství velkých bank činí 30,6 % ze všech existujících úvěrových institucí.

K 01. lednu 2010 bylo 254 úvěrových institucí, což činí 22,9 % všech bankovních institucí, které měly základní kapitál v rozmezí 150 mil. rublů až 300 mil. rublů. Za rok jejich množství vzrostlo o 6 bank.

Základním kapitálem v rozmezí 60 – 150 mil. rublů na začátku roku disponovalo 194 úvěrových institucí (17,5 % z celkového počtu bank), což je o 13 bank méně, než v roce 2010.

Množství úvěrových institucí s kapitálem od 30 do 60 mil. rublů se snížil za rok o 21 bank, což představuje 140 bankovních institucí (12,6 %).

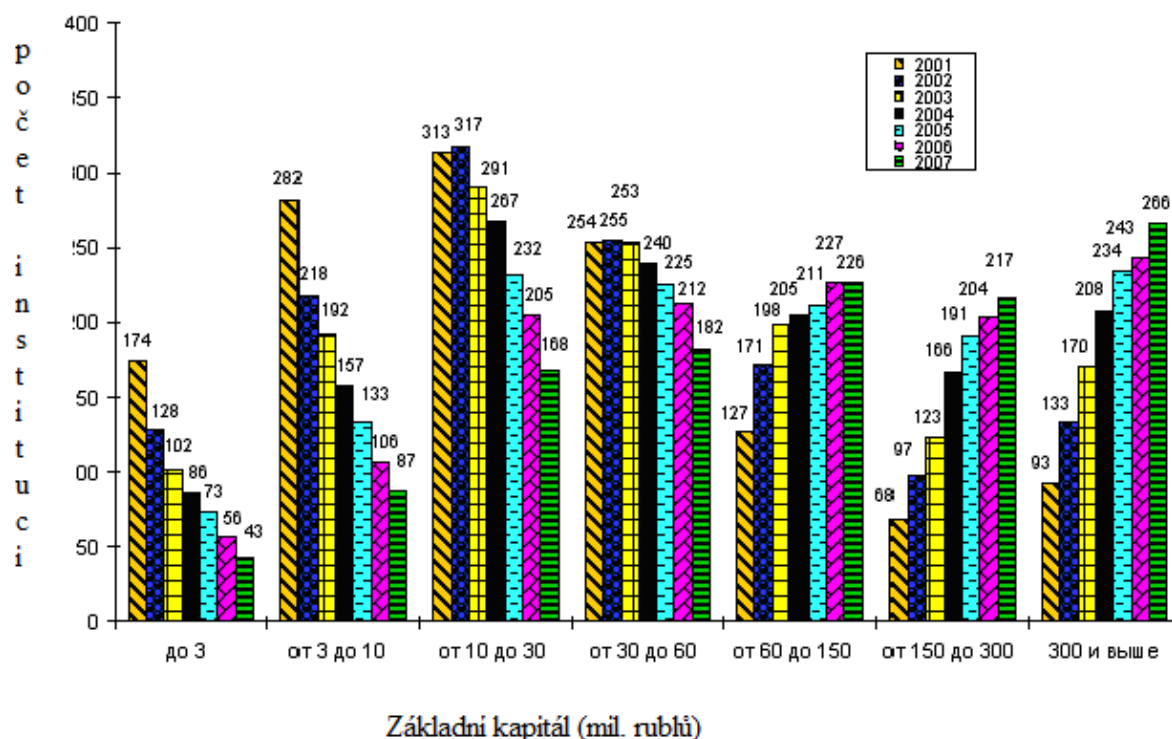
Počet bankovních institucí s kapitálem v rozmezí od 3 mil. rublů do 30 mil. rublů se snížil o 10 bank.¹²

V roce 2011 bude doplňujícím stimulem tržní konsolidace bankovního sektoru, další růst požadavku na minimální kapitál – do 180 mil rub., platný od 01. 01. 2012. Pokud banky měly kapitál do výše 90 mil. rublů, tak investoři neprojevovali zájem.

Graf 3.2 představuje klasifikaci finančních institucí v Rusku podle velikostí základního kapitálu. Jak je vidět s každým rokem počet malých bank klesá a počet středních a velkých bank roste a to dvojnásobně nebo třínásobně v závislosti na velikosti základního kapitálu.

¹² http://www.uabanker.net/daily/2009/01/012309_1700.shtml

Graf 3.2 Klasifikace finančních institucí v Rusku podle velikostí základního kapitálu

Zdroj: http://www.gks.ru/free_doc/2007/grafik/22-32.htm

Ještě v roce 2009 ruský bankovní sektor stále pracoval v podmínkách finanční krize. Tempo růstu aktiv bankovního sektoru stagnovalo: celkově za rok 2009 aktiva vzrostla pouze o 5,0 % - na 29 430,0 mld. rublů. Největší banky podle počtu čistých aktiv za první kvartál roku 2010 jsou uvedeny v tab. č. 3.1.

Tab. 3.1. Největší banky podle počtu čistých aktiv za první kvartál roku 2010

Č.	Název	Čistá aktiva (v mil. rub.)
1.	Sberbank	7 616 892,80
2.	VTB	2 371 780,80
3.	Gazprombank	1 642 879,64
4.	Rosselhozbank	947 209,73
5.	Bank Moskvy	840 395,24
6.	VTB 24	718 670,93
7.	Alfa-Bank	659 390,94
8.	Uni Credit Bank	535 238,88
9.	Raiffeisenbank	489 687,52
10.	Promsvyazbank	489 294,53

Zdroj: http://www.cbr.ru/publ/God/Otchet_2009.pdf

Za rok 2009 se objem úvěrů, depozitů, získaných od Banky Ruska snížil 2,4 krát na 1 423,1 mld. rublů. Zůstatky na účtech klientů za 2009 rok vzrostly o 16,2 % na 17 131,4 mld. rublů a jejich podíl v pasivech bankovního sektoru se změnil z 52,6 % na 58,2 %.

Objem vkladů fyzických osob vzrostl o 26,7 % na 7 485,0 mld. rublů, což představuje v pasivech bankovního sektoru 25,4 %.

Co se týče aktivních operací bank, v roce 2009 se jejich objem snížil, což je způsobeno zhoršením hospodářské situace a finančního stavů vkladatelů. Celkový objem úvěrů v roce 2009 poklesl o 2,5 % na 16 115,5 mld. rublů, což se projevilo ve snížení jejich podílu v aktivech bankovního sektoru z 59,0 % na 41,3 %.

Čistý zisk úvěrových institucí za rok 2009 se snížil až o 49,9 % vůči roku 2008 a představuje částku 409,2 mld. rublů.

Celkový počet ziskových úvěrových institucí poklesl z 94,8 % na 88,7 %. Množství ztrátových institucí vzrostlo z 56 na 120. Jejich ztráty činí 79,8 mld. rublů za rok 2009.

Rentabilita aktiv činila 0,7 % za rok 2009, rentabilita vlastního kapitálu je 4,9 %.

V tabulce 3.2 jsou uvedeny počty poboček, bankomatů a pracovníků pěti největších bank Ruska.

Tab. 3.2 Počet poboček, bankomatů a pracovníků pěti největších bank Ruska na 01. 01. 2011

Banka	Počet poboček	Počet bankomatů	Počet pracovníků
Sberbank	19 100	19 960	249 829
Rosselhozbank	>1 500	1 240	4 799
Bank Moskvy	384	1 804	6 211
Rosbank	600	1 956	17 064
Uralsib	469	2 510	11 738

Zdroj: vlastní zpracování

3.2 Struktura bankovního sektoru v České republice

Finanční a hospodářská krize v roce 2009 ovlivnila situaci na finančním trhu v České republice v menším rozsahu, než na jiných trzích zemí střední a východní Evropy. Dá se říci, že je to díky finančně stabilnímu bankovnímu sektoru, který má zcela dominantní postavení mezi dalšími sektory finančního trhu, nad kterými ČNB vykonává dohled.

Struktura bankovního sektoru je již delší dobu téměř neměnná. K 31. 12. 2009 poskytovalo bankovní služby celkem 16 bank, 5 stavebních spořitelen, 16 poboček zahraničních bank a 17 družstevních záložen. Velkou roli hrál v bankovním sektoru zahraniční kapitál. Zahraniční investoři sledují přímo nebo nepřímo přes 97 % celkových bilančních aktiv bankovního sektoru.

Bilanční aktiva bankovního sektoru v průběhu roku 2009 zůstala téměř na stejné úrovni, na konci roku vykazovala hodnotu 4 092,9 mld. Kč. V bankovním sektoru stále převládá klasické univerzální bankovníctví. Největší význam v rozvaze bank představují poskytnuté úvěry, jejichž tempo růstu ke konci roku 2009 meziročně pokleslo v důsledku nepříznivého vývoje ekonomiky České republiky.

Avšak bankovní sektor ČR dlouhodobě nakládá dostatečnými zdroji. Téměř 67% podílu vkladů klientů tvoří největší položku pasivní strany rozvahy bank. Ekonomická

krize se projevila taktéž do snížení tempa růstu vkladů, nicméně závazky bank vůči klientům meziročně vzrostly skoro o 5 %. Hodnota kapitálové přiměřenosti průběžně roste, když v roce 2009 vzrostla o 1,8 procentního bodu a dosáhla 14,1 %.

Finanční krize se neprojevila na výši čistého zisku, který v roce 2009 činil 60,2 mld. Kč. Dá se říci, že je to skoro o třetinu více, než v roce 2008. Tento růst byl pozitivně ovlivněn některými jednorázovými položkami. Bez těchto vlivů by byl dosažený čistý zisk podobný zisku v roce 2008, což se i tak dá považovat za velice slušný výsledek, zejména v situaci současného vývoje tuzemské ekonomiky, která se u bank projevuje v podobě snížení kvality úvěrových portfolií a nutnosti vytvářet větší množství opravných položek. Úrokový zisk, který představuje větší část zisku bankovního sektoru, meziročně vzrostl o 5,4 %, naopak zisk z poplatků a provizí byl vyšší jenom o 0,9 %.¹³

Vývoj nejvýznamnějších ukazatelů bankovního sektoru je možné sledovat v tab. 3.3.

13

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2009.pdf

Tab. 3.3 Ukazatele vývoje bankovního sektoru v ČR

	12/2004	12/2005	12/2006	12/2007	12/2008	12/2009
Počet bank a poboček zahraničních bank	35	36	37	37	37	39
Aktiva Celkem (mld. Kč)	2 635,6	2 954,4	3 151,8	3 750,6	4 046,0	4 092,9
Závazky vůči klientům (mld. Kč)	1 731,8	1 919,6	2 102,2	2 430,5	2 596,6	2 726,7
Čistý zisk (mld. Kč)	32,9	39,1	38,0	47,0	45,7	60,2
Správní náklady (mld. Kč)	48,8	51,8	55,7	59,7	61,7	60,3
Kapitálová přiměřenost (%)	12,5	11,9	11,5	11,6	12,3	14,1
Podíl úvěrů v selhání (%)	4,0	3,9	3,7	2,8	3,3	5,3
Přepočtený počet zaměstnanců	38 500	37 199	37 894	38 708	38 579	37 573
Počet bankovních míst	1 785	1 825	1 877	1 865	1 993	1 991
Počet bankomatů	2 750	3 005	3 281	3 357	3 406	3 573

Zdroj:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2009.pdf

Z výše uvedené tabulky je vidět, že počet bank v časovém horizontu zůstal skoro na stejné úrovni a pohybuje se kolem 40 bank. Aktiva a čistý zisk v bankovním sektoru od

roku 2004 do roku 2009 rostou a to i v průběhu finanční krize. Počet zaměstnanců do roku 2007 rostl, avšak od roku 2008 mírně klesal.

3.3 Konkurenceschopnost a její měření

Konkurenceschopnost můžeme definovat jako proces, ve kterém se střetávají zájmy jednotlivých subjektů na trhu. V závislosti na kritériích můžeme rozlišit konkurenci na straně nabídky a poptávky, cenovou a necenovou konkurenci a dokonalou nedokonalou konkurenci. Teorií konkurence se zabýval i Adam Smith, který tvrdil, že konkurence je vlastně soutěž, která snižuje nebo zvyšuje cenu. Konkurenceschopností se zabývali další významní ekonomové, např. Ricardo, D, Schumpeter, J., Frederich A. Hayek, Porter, M.E. a další. Konkurenceschopnost je schopnost dívat se do perspektivy.

Konkurenci z ekonomického pohledu se dá rozdělit na dokonalou a nedokonalou.

Předpoklady modelu dokonalé konkurence:

Model dokonalé konkurence je vytvořen na základě následujících předpokladů:

- ✓ na každém trhu existuje velký počet kupujících a prodávajících, z nichž žádný není natolik silný, aby mohl ovlivnit cenu nebo výstup odvětví,
- ✓ všechny statky jsou homogenní,
- ✓ na všechny trhy je volný vstup a výstup,
- ✓ všichni výrobci a spotřebitelé mají dokonalé informace o cenách a množstvích směňovaných na trhu,
- ✓ firmy usilují o maximalizaci zisku, spotřebitelé o maximalizaci užítku.

V reálném světě takové firmy neexistují, které by vyhovovaly všem těmto požadavkům. Příkladem velmi blízkým podmínkám dokonalé konkurence jsou trhy zemědělské produkce, některých surovin či peněz. Tento model slouží k vytvoření východisek pro zkoumání tržních struktur v rámci nedokonalé konkurence.

Dokonale konkurenční firma bývá označována jako „price taker“, tzv. cenový příjemce. Pro firmu je cena její produkce a cena vstupů exogenní, tj. z vnějšku daná veličina, takže ani jednu z nich nemůže ovlivnit. Každá z firem působících na dokonale konkurenčním trhu se podílí na celkové tržní produkci jen velmi malou částí. Poptávka po její produkci je dokonale elastická.

Model nedokonalé konkurence obsahuje rysy monopolu a dokonalé konkurence.

Předpoklady modelu nedokonalé konkurence:

- ✓ velký počet výrobců, jejichž výrobky jsou velmi blízkými substituty. Každá z firem předpokládá, že její vlastní rozhodování o výstupu a ceně neberou ostatní firmy v úvahu, takže její činnost je na chování ostatních firem nezávislá,
- ✓ podstatným rysem je diferenciací produktu (např. umístění firmy, výše ceny, kvalita produktu, atd.). Z této diferenciací produktu vyplývá monopolistická síla výrobce, může být cenovým tvůrcem,
- ✓ možnost vstupu do odvětví – neexistují žádné bariéry bránící firmám do odvětví vstoupit, ovšem vzhledem k diferenciací produktu v monopolistickém odvětví určité překážky se budou vyskytovat.¹⁴

Konkurenceschopnost je pojmem vyjadřujícím tržní potenciál podniku, odvětví či země ve střetu o postavení na trhu s jinými podniky, odvětvími, zeměmi. Konkurenceschopnost tedy představuje schopnost dosahovat dobré postavení na trhu spojenou se schopností zároveň si zajistit odpovídající prosperitu alespoň v krátkodobém (či lépe alespoň ve střednědobém) horizontu.

Po shrnutí, lze konstatovat, že konkurenceschopnost:

- ✓ je výrazem potenciálu, zjevné nebo latentní schopnosti, ale jen takové, která má tržní uplatnění,
- ✓ se projevuje ve střetu s konkurenty,
- ✓ charakterizuje určitý, aspoň trochu trvalejší výsledek, který není jen okamžitý nebo nahodilý.¹⁵

Průzkum trhu a vlastní schopnosti banky určují konkurenční výhody banky a rozsah činností. Ovládat konkurenční výhody pomáhá dosahovat silnou pozici na trhu.

V praxi konkurenční výhody banky mohou mít různé formy:

- ✓ image banky,
- ✓ vysoká kvalita poskytovaných služeb,
- ✓ velikost základního kapitálu a aktiv,
- ✓ stabilní klientela,
- ✓ korespondující síť,

¹⁴ JUREČKA, V. a kol. Mikroekonomie. Praha: Grada Publishing, 2010.

¹⁵ BARTES, F. *Konkurenční strategie firmy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1997. 124 s. ISBN 80-85943-41-7.

- ✓ spektrum a efektivita poskytovaných služeb,
- ✓ existence pobočkové sítě a perspektivy jejího rozšíření,
- ✓ reklama,
- ✓ kvalifikace pracovníků, dobrý management a zkušenosti atd.

Hlavními směry pro dosažení konkurenčních výhod jsou diferenciací činností, rozšíření nabídky bankovních služeb a snížení nákladů, ale také existuje i jiná možnost. Je to "průkopnická strategie" – být prvním na trhu s novým produktem.

V současné ekonomické situaci ne každá banka dokáže odsluhovat všechny kategorie zákazníků, mnohdy je to neefektivní. Většina bank si je toho vědoma, že musí vybrat svůj segment trhu, řadu klientů a rozvíjet produkty se zaměřením na tyto zákazníky, tj. realizovat strategii diferenciací.

Diferenciací předpokládá přizpůsobení služeb potřebám jednotlivých skupin klientů, vytváření u nich pocitu jedinečnosti poskytovaných služeb. V konečném důsledku stejné služby i v případě jejich kompletní identity podle kvality a ceny už nejsou vnímány spotřebitelem jako substituty a jsou považovány za unikátní.

Diferenciací kvality služeb, jakož i obecné zaměření na zlepšení kvality služeb pro zákazníky, představuje pro banky velký problém. V zásadě existují dva možné přístupy: z pohledu klientů, tak z pohledu bank. Z pohledu klienta kritériem kvality bankovního obsluhování je:

- ✓ rychlost obsluhování,
- ✓ nutnost provedení operace,
- ✓ otevírací doba,
- ✓ existence chyb a nepřesností,
- ✓ kvalita konzultací.

Klient porovnává kvalitu služeb bank a jeho ceny. Pro banku jsou kritérii:

- ✓ rychlost vnitřních pracovních procesů,
- ✓ výše nákladů na opravu chyb,
- ✓ produktivita práce,
- ✓ motivace zaměstnanců banky,
- ✓ jiné faktory, které jsou spojeny s úrovní nákladů na realizaci bankovních služeb.

Je zřejmé, že řízení by mělo brát v úvahu obě skupiny kritérií kvality. Podle amerických výzkumníků nejdůležitějším kritériem pro určování kvality klientských bankovních služeb je kvalifikovaný personál a prostředí.

Práce s klienty vyžaduje od bankovního specialisty nejen ekonomické vzdělání, ale také nějaké základní znalosti z psychologie, etiky a vyjednávací schopnosti. V mnoha případech je pro klienta těžké nebo téměř nemožné posoudit hlavní měřítko kvality služeb - kvalifikaci bankéře. Proto velký význam má prostředí a existence měkkých dovedností (soft skills) pracovníků bank jako osobní pozornost, zdvořilost, schopnost reagovat, komunikace se zákazníkem a umění poslouchat.

Pro banky je také důležité kontrolovat režim vstupních a výstupních informací a tajné informace o interní činnosti.

Pozice banky na trhu je pozice, kterou banka má na určitých trzích a která se určuje podle výsledků činnosti, výhodami a nevýhodami oproti konkurenci.

3.3.1 Faktory konkurenceschopnosti

Detailní analýza bankovních činností umožňuje zdůraznit následující faktory, které mají rozhodující vliv na celkovou výkonnost a konkurenceschopnost banky.

Přiměřenost kapitálu. Vzhledem k vysoké mobilitě mezinárodních finančních trhů a růstu počtu firem s fiktivními výkazy, orgány dohledu zvyšují kontrolu plnění norem bank pro mezinárodní platby (vztah TIER I a TIER II).

Celkový rating spolehlivosti. Základem pro hodnocení úvěrové instituce jsou spolehlivé základny refinancování a dobré jméno organizace.

Reputace je nejdůležitějším „nehmotným majetkem“ každého poskytovatele finančních služeb. V investičním bankovníctví třeba reputace se určuje množstvím, velikostí a kvalitou provedených operací a také pozicí v ratingové tabulce. A tak růst reputace, rozšíření informací o úspěšnosti banky ve spojení s mezibankovním převodem informací o dobré pověsti patří k podstatným faktorům úspěchu při získávání zákazníků.

Strategie vytváření vlastních institucí zahrnuje vytvoření vlastních dceřiných společností, poboček a zastoupení.

Strategie spolupráce umožňuje bankám podílet se na rozvoji trhu v podobě účasti nebo vytvoření společného podniku.

Akviziční strategie má několik forem: vlastní nákup a několik typů fúzí: horizontální, vertikální a laterální.

3.3.2 Způsoby zvýšení konkurenceschopnosti¹⁶

Za základní způsoby zvýšení konkurenceschopnosti jsou považovány fúze a akvizice bank. Právě tyto procesy mohly výrazně a relativně rychle vyřešit většinu problémů bankovního sektoru.

Další metodou je optimalizace státní regulace a stimulace bankovního systému. Třetí metodou je vytvoření pravidel a opatření pro účast v konkurenci zahraničního finančního kapitálu.

Avšak marketing je nejdůležitějším faktorem zvýšení konkurenceschopnosti bankovní činnosti. Marketing v bankovním sektoru plní stejnou funkci a je postaven na stejných principech jako v jiných odvětvích ekonomiky.

Hlavním důvodem pro přechod bank k marketingové strategii je zvýšení konkurenceschopnosti, a to jak mezi bankami navzájem, tak i mezi bankovními a nebankovními institucemi.

Specifičnost bankovního marketingu je orientace systému řízení v bance na procesy probíhající v úvěrové a finanční sféře. Cílem marketingového úsilí jsou peníze, proto marketing v bankovním sektoru je zaměřen především na urychlení oběhu peněz.

Marketingový průzkum klientů určuje, jak jsou důležité další faktory:

- ✓ image věřitele,
- ✓ schopnost k pokroku,
- ✓ stabilita,
- ✓ dostupnost úvěru bez jakéhokoliv zajištění,
- ✓ termín splacení úvěrů,
- ✓ zkušenost z předchozího vztahu,
- ✓ poplatky,
- ✓ rychlost obsluhování,

¹⁶ Ryabin E.V. „Způsoby zvýšení konkurenceschopnosti bank“, Moskva, 2008.

- ✓ dostupnost banky s ohledem na její pobočky.

Podle údajů z marketingových průzkumů na trhu bankovních služeb pro spotřebitele je hlavním kritériem spolehlivost. Tab. 3.4 představuje rating nejdůležitějších kritérií hodnocení ruských bank, pro české banky se toto pořadí může lišit.

Tab. 3.4 Rating nejdůležitějších kritérií hodnocení ruských bank

<i>Právnícké osoby</i>	<i>Rating kritérií, %</i>	<i>Fyzické osoby</i>	<i>Rating hodnocení, %</i>
Spolehlivost banky	81	Spolehlivost banky	72
Široká nabídka služeb	31	Výše úrokových sazeb	54
Rychlost provádění bankovních operací	31	Termín získání procent z depozitů	24
Kvalita služeb	25	Cena bankovních služeb	20

Zdroj: Ryabin E.V. „Způsoby zvýšení konkurenceschopnosti bank“, Moskva, 2008.

3.3.3 Způsoby měření konkurence na bankovním trhu

Většinou se konkurence na trhu měří nepřímou, a to pomocí koncentrace.

Koncentrace může být chápána dvěma způsoby:

- ✓ Koncentrace jako **stav** znázorňuje strukturu odvětví v daném časovém okamžiku, která je určena malým počtem podniků s velkou tržní silou. Krajní hranici představuje monopol, avšak častěji se vyskytuje forma jednoho dominantního podniku a dalších malých podniků.
- ✓ Koncentrace jako **proces**, což znamená, že dynamický vývoj na trhu má pozitivní vliv na snižování počtu samostatných a nezávisle se rozhodujících podniků v daném časovém okamžiku, což současně tvoří růst tržní síly existujících podniků.

Proces koncentrace také může probíhat dvěma způsoby, a to:

- ✓ **interní** představuje interní růst podniku díky přímým investicím vlastních zdrojů do podnikání. Tento proces je chápán jako přirozený vznik koncentrace na daném trhu. Růst uvnitř podniku je pomalejší, což je způsobeno pomalou integrací nových činností do chodu podniku. Rychlost zařazení nových činností je podmíněna vytvořením vlastních zdrojů a způsobilostí zaměstnanců přizpůsobit se strategickým změnám. Během přirozeného procesu může dojít také k rozpadu slabších podniků na trhu,
- ✓ **externí** je proces koncentrace, který je doprovázen růstem podniku při kombinaci vlastních zdrojů a styku schopností s jiným podnikem. Jedná se o kompletní integraci dvou nebo více podnikatelských subjektů. Tuto integraci je možné rozdělit na dvě formy: *akvizici* – sloučení, nebo *fúzi* – splynutí. Takto dochází ke snižování počtu podniků v odvětví. Mimo tohoto externího růstu se dá dosáhnout získáním rozhodujícího majetkového podílu v jiném podniku nebo rozvíjením různých forem kooperačních vazeb.

Kromě toho je možné rozlišit dva stupně koncentrace: absolutní a relativní. Závisí na tom, zda se bere v úvahu celý bankovní sektor nebo skupina s určitými vlastnostmi.

Pro výpočet absolutní koncentrace se nejčastěji využívá Herfindhal-Hirschmanův index (HHI). Tento index určuje stupeň koncentrace daného odvětví. Pro výpočet relativní koncentrace je nutné znát míru disperze či variačního koeficientu. Mírou disperze je vyjádřena koncentrace, která odpovídá skupinám subjektů s nejvyšší hodnotou daného ukazatele. Variační koeficient znázorňuje míru rozložení vlivu všech subjektů z hlediska sledovaného ukazatele.¹⁷

Herfindhal-Hirschmanův index je definován jako součet druhých mocnin podílů jednotlivých bank na celkovém objemu sledované položky, vyjádřené v procentech, kde do výpočtu vstupují pouze banky s kladnou hodnotou dané položky:

$$H = h(q_1, q_2, \dots, q_n) = \sum_{k=1}^n \left(\frac{q_k}{Q}\right)^2 = \sum_{k=1}^n r_k^2 \quad (3.1)$$

kde h představuje reálnou funkci n proměnných:

n – počet bank v bankovním sektoru,

¹⁷ Viz. S.Polouček. Bankovníctví. 2006

q_k – objem produkce k -té banky, $k = 1, 2, \dots, n$,

Q – objem produkce bankovního sektoru,

r_k – podíl k -té banky na objemu produkce bankovního sektoru.

V případě rovnoměrného rozdělení sledovaného ukazatele mezi jednotlivé banky, by to znamenalo, že:

$$q_k = \frac{Q}{n} \quad k = 1, 2, \dots, n-1 \quad (3.2)$$

Tento výpočet odpovídá nejmenší hodnotě HHI pro jakýkoli počet bank, jedná se tedy o dolní hranici hodnoty HHI. Nemusí být vždy stejná, odvíjí se od počtu bank, které se nachází v bankovním sektoru. HHI má minimální hodnoty H_d za předpokladu, že tržní podíl každé z bank na sledovaném ukazateli je stejný, že tedy platí rovnice (3.2). Po dosazení rovnice (3.2) do rovnice (3.1) je získána následující rovnice¹⁸:

$$H_d = h(q_1, q_2, \dots, q_n) = \sum_{k=1}^n \left(\frac{q_k}{Q}\right)^2 = \sum_{k=1}^n \left(\frac{n}{Q}\right)^2 = \frac{1}{n^2} = \frac{1}{n} \quad (3.3)$$

Hodnota $H^h = 1$ je extrémní případ, který platí v případě absolutního monopolu. V tomto případě $n = 1$, $q = Q$ a po jejich dosazení do původní rovnice (2.1):

$$H^h = h(q) = \sum_{k=1}^n \left(\frac{q_k}{Q}\right)^2 = \left(\frac{Q}{Q}\right)^2 = 1 \quad (3.4)$$

Pro lepší vyjádření a zhodnocení HHI se vypočtená hodnota násobí multiplikátorem.¹⁹ Poté je možné výsledky interpretovat takto: za nekoncentrované prostředí se bere hodnota HHI do 1 000. Za mírně koncentrované prostředí považuje hodnota HHI v intervalu od 1 000 do 1 800 a při dosažení hodnoty vyšší než 1 800 je pak bankovní prostředí považováno za vysoce koncentrované. S klesající koncentrací v odvětví a zpravidla s rostoucí konkurencí, tento index klesá.²⁰

HHI je velmi univerzální index, neboť je ho možné použít na měření stupně koncentrace nejen v bankovním sektoru, ale i koncentrace podniků v průmyslu a používá se v rámci teorie antimonopolní politiky. S klesající koncentrací odvětví, tj. rostoucí konkurencí, index klesá, nabývá hodnot od 0 do 10 000 (max. koncentrace), která může

¹⁸ Zdroj: S. Polouček. Bankovníctví. 2006.

¹⁹ Jako multiplikativní faktor je používána hodnota 10 000, která odpovídá procentuálnímu vyjádření tržních podílů jednotlivých bank.

²⁰ Zdroj: Bankovníctvo. Ročník 16, 10/2008, <http://www.justice.gov/atr/public/testimony/hhi.htm>

znamenat, že v bankovním sektoru působí jen jedna banka. Ukazatel HHI může dosahovat následujících hodnot:

- ✓ vysoce koncentrované odvětví, když $HHI > 1\,800$,
- ✓ středně koncentrované odvětví je tehdy, když $1\,000 < HHI < 1\,800$,
- ✓ nízko koncentrované odvětví se objevuje, pokud $HHI < 1\,000$.

Herfindhal-Hirschmanův index je možné vykládat různými způsoby, avšak výsledný efekt je vždy totožný. HHI může mít hodnoty od 0 do 1. Hodnoty 0 a 1 znamenají extrémní hodnoty. V případě minimální hodnoty 0 dá se říci, že v bankovním sektoru působí mnoho firem a žádná z nich nemá dominantní postavení na trhu. Naopak maximální hodnota 1 představuje monopol na bankovním trhu. V praxi se avšak extrémní hodnoty nevyskytují.

HHI index je používán také ČNB jako ukazatel koncentrace v oblasti obchodních bank, spotřebitelských úvěrů, fondů kolektivního investování a pro koncentraci trhů v oblasti životních pojišťoven a penzijních fondů.

V oblasti koncentrace trhu obchodních bank se zjišťuje HHI pro následující ukazatele:

- ✓ Úvěry nefinančním podnikům,
- ✓ Hypoteční úvěry na bydlení,
- ✓ Spotřebitelské úvěry,
- ✓ Úvěry ze stavebního spoření,
- ✓ Úvěry z kreditních karet obyvatelstvu,
- ✓ Netermínované vklady obyvatelstva a živnostníků,
- ✓ Netermínované vklady místního vládního sektoru,
- ✓ Termínované vklady nefinančních podniků,
- ✓ Vklady ze stavebního spoření,
- ✓ Vklady od nefinančních klientů, apod.²¹

²¹ Zdroj: www.cnb.cz, systém časových řad ARAD.

4 Měření konkurenceschopnosti bankovního sektoru v Rusku a České republice

V této kapitole budou provedeny výpočty konkurenceschopnosti na ruském a českém bankovním trhu v letech 2006 - 2009 pomocí Herfindhal-Hirschmanůva indexu, který byl popsán v předcházející kapitole.

4.1 Měření konkurenceschopnosti v Rusku

V této části je charakterizován vývoj na ruském bankovním trhu v jednotlivých letech. Jsou zde uvedeny události, které měly vliv na finanční hospodaření jednotlivých bank.

4.1.1 Analýza bankovního sektoru v Rusku ve sledovaném období 2006-2008

2006 - 2007

V letech 2006 - 2007 bankovní sektor Ruska pokračoval ve svém rozvoji. Analýza dynamiky klíčových ukazatelů výkonnosti charakterizuje tyto léta jako velmi úspěšné z pohledu rozvoje bankovních služeb, což se podmíněno růstem ruské ekonomiky a zvýšením poptávky po bankovních produktech. V příznivých makroekonomických podmínkách se bankovnímu sektoru podařilo zvýšit tempo vývoje a posílit svou roli ve finančním zprostředkování.

Během roku 2006 a 2007 se bankovní sektor vyvíjel v podmínkách zvýšené konkurence, nejvíce se to projevilo na maloobchodním trhu. Velké množství bank zvyšovalo úvěrování fyzických osob. Počet bank, které poskytují úvěry fyzickým osobám se zvýšil o 20 %, z původní hodnoty 278 bank na 324.

Zvýšení konkurence na ruském bankovním trhu aktivizovalo proces pronikání bank do různých regionů, což rozšiřuje prostorové umístění bankovních služeb a dělá je dostupné pro větší množství zákazníků, včetně obyvatelstva.

V roce 2007 se ruský bankovní sektor stále vyvíjel bez ohledu na krizové stavy na světových finančních trzích, které se vyskytly ve druhé polovině tohoto roku.

2008

V roce 2008 světová finanční krize negativně ovlivnila ruskou ekonomiku a ruský bankovní sektor. Vyskytly se velké problémy s likviditou, když v říjnu a listopadu došlo k odlivu vkladů obyvatelstva. Snížilo se tempo úvěrování jak pro fyzické, tak i pro právnické osoby, zhoršila se kvalita úvěrového portfolia. V důsledku toho je rok 2008 charakterizován výrazným zpomalením tempa růstu základních ekonomických ukazatelů oproti roku 2007. Finanční krize ovlivnila veškeré bankovní instituce v Rusku. Zisk úvěrových institucí se snížil o 19,4 % a činil 409,3 mld. rublů. Počet ziskových bank poklesl z 98,9 % do 94,8 %. Ztráta za celý bankovní sektor v roce 2008 činila 37,8 mld. rublů. Rentabilita aktiv byla ve výši 1,8 % a rentabilita kapitálu byla ve výši 13,3 %.

2009

V roce 2009 bankovní sektor fungoval v podmínkách světové finanční krize, která ovlivnila všechny ekonomické subjekty, avšak většina z nich se již přizpůsobila negativním podmínkám. Zhoršení finančních institucí ve většině druhu ekonomické činnosti, růst nezaměstnanosti, způsobily stagnaci úvěrové aktivity a pokles základních ekonomických ukazatelů, včetně ukazatelů kvality aktiv a výše zisku bank. Stabilní zdrojovou základnou během celého roku byly však vklady od obyvatelstva. Souhrnný objem vkladů se zvýšil o 26,7 %. Díky stagnaci úvěrování výrazně vzrostl zájem o investice do cenných papírů, což bylo podmíněno pozitivní dynamikou fondových indexů na burze. Objem investic do cenných papírů se zvýšil až o 82,2 %. ²²

4.1.2 Měření koncentrace na trhu celkových aktiv

Analýza koncentrace na ruském bankovním trhu bude provedena za období 2006 - 2009. Pro výpočet bylo vybráno deset bank: pět největších a pět středních bank náhodným výběrem.

Největší banky:

- ✓ Sberbank,
- ✓ Rosselhozbank,
- ✓ Bank Moskvy,
- ✓ Rosbank,
- ✓ Uralsib.

²² Údaje o vývoji na finančním sektoru v Rusku ve sledovaném období byly čerpány z výročních zpráv CB.

Střední banky:

- ✓ Avangard,
- ✓ Alfa – bank,
- ✓ Intercommerzbank,
- ✓ Promsyazbank,
- ✓ Vozroždenie

Následující tabulka 4.1 představuje vývoj celkových aktiv za všechny bankovní instituce působící na ruském trhu. Údaje byly čerpány z dostupných výročních zpráv jednotlivých bank.

Tab. 4.1 Vývoj celkových aktiv bankovního sektoru v mld. rublů v letech 2006 – 2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
AKTIVA	6 154,73	8 467,30	14 748,50	17 131,40

Zdroj: vlastní zpracování podle údajů CB

Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že ve sledovaném období celková aktiva stále rostly i v době světové finanční krize. K největšímu nárůstu došlo v roce 2009, o 7 897,20 mld. rublů.

Během sledovaného období došlo ke snížení množství úvěrových institucí v důsledku světové krize, v roce 2006 počet bank činil 1 247 bank a již v roce 2009 se tento počet snížil na 1 108.

Pro výpočet míry koncentrace na ruském bankovním trhu byl použit Herfindhal-Hirschmanův index na oblast celkových aktiv, poskytnutých úvěrů, hypotečních úvěrů a klientských depozit. HHI byl vypočten dle vzorce (3.1). Na základě vypočtených hodnot je možné zhodnotit úroveň koncentrace, tím i konkurence na bankovním trhu v Rusku. V tabulce 4.2 jsou zachyceny hodnoty HHI – celková aktiva v letech 2006-2009.

Tab. 4.2 Vypočtené hodnoty HHI na trhu aktiv vybraných bank v letech 2006-2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
AKTIVA	0,059792053	0,129677392	0,117523613	0,067306686

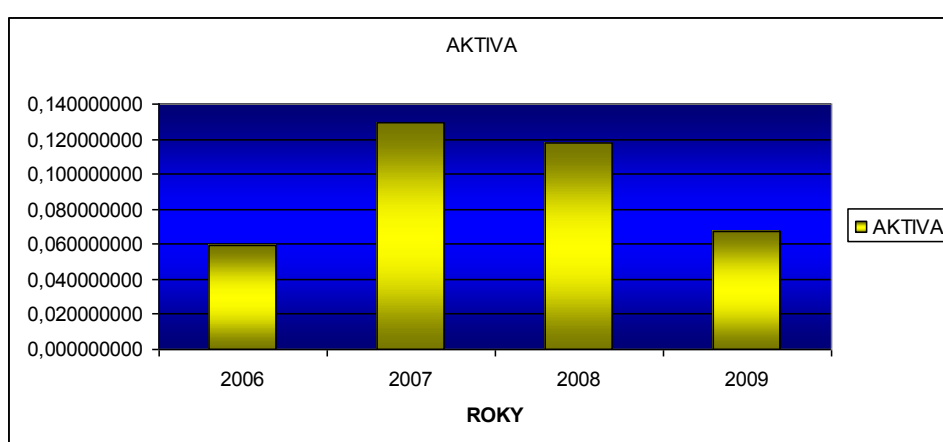
Zdroj: vlastní zpracování

Pro přehlednější vyjádření výsledků je třeba vypočtené hodnoty vynásobit multiplikátorem 10 000. Klesající koncentrace v odvětví odpovídá zpravidla rostoucí

konkurenci na bankovním trhu a naopak. Hodnota HHI pro mírně koncentrované prostředí by se měla pohybovat v intervalu od 1 000 do 1 800, což není splněno v letech 2009 a 2006 a dá se říci, že v těchto letech byla konkurence dost vysoká a žádná banka nedosahuje dominantního postavení na trhu. Jedině Sberbank má největší podíl z celkového objemu aktiv a to je ve výši 3 466,00 mil. rublů v roce 2006 a 7 105,00 mil. rublů v roce 2009. V roce 2009 došlo k výraznému snížení HHI z důvodu poklesu aktiv ve vybraných bankách.

Hodnoty HHI jsou znázorněny i pomocí grafu 4.1 v letech 2006 -2009.

Graf 4.1 HHI na trhu aktiv v letech 2006-2009

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.3 Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých úvěrů

Tabulka 4.3 znázorňuje objem poskytnutých úvěrů za celý bankovní sektor v mil. rublů sledovaného období.

Tab. 4.3 Vývoj celkových poskytnutých úvěrů na ruském bankovním sektoru v mld. rublů v letech 2006-2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
ÚVĚRY	8 880,63	9 440,50	19 994,10	19 878,40

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky lze sledovat stále rostoucí trend. V roce 2008 došlo k velkému nárůstu objemu poskytovaných úvěrů o 10 553,60 mld. rublů. Již v roce 2009 z důvodu světové finanční krize došlo ke zpřísnění podmínek pro poskytování úvěrů a důslednějšímu prověřování bonity klientů, avšak nedošlo k výraznému poklesu.

HHI pro poskytnuté úvěry v letech 2006-2009 dosahoval následujících hodnot, které jsou součástí tabulky 4.5.

Tab. 4.4 Míra koncentrace na trhu poskytnutých úvěrů vybraných bank v letech 2006 - 2009

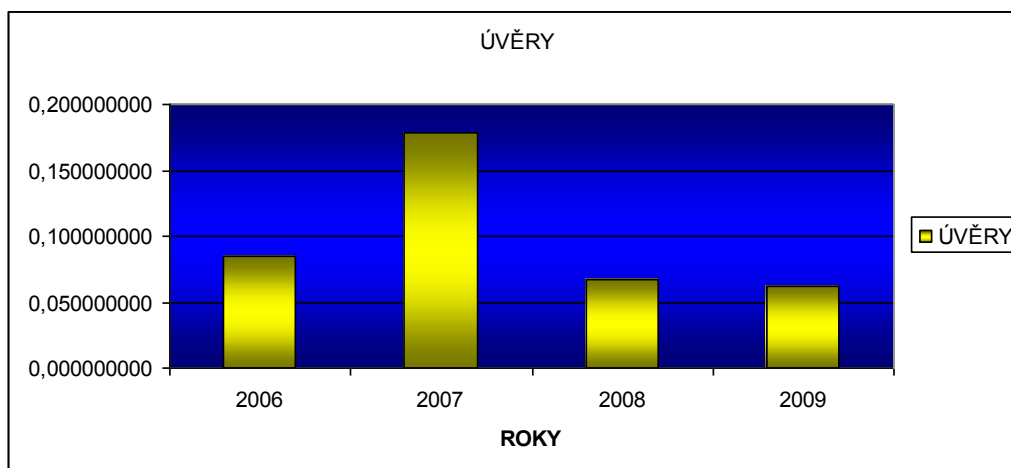
POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
ÚVĚRY	0,084566704	0,178270394	0,067008528	0,062519392

Zdroj: vlastní zpracování

Jak je vidět z výše uvedených výsledků, klesá koncentrace na daném trhu a roste konkurence. Pouze v roce 2007 hodnota HHI je v rozmezí 1 000 a 1 800 a činí 1 782. Tzn., že na ruském trhu je velká konkurence v oblasti poskytování úvěrů.

Vývoj HHI na trhu úvěrů je také znázorněn v následujícím grafu 4.3. Jak lze vidět hodnoty HHI pro hodnocení míry koncentrace na trhu poskytnutých úvěrů dosahují nízkých výsledků. Na trhu úvěrů je tedy nejnižší míra koncentrace, což odpovídá vysoké konkurenci mezi bankovními subjekty.

Graf 4.2 Vývoj HHI na trhu úvěrů vybraných bank v letech 2006-2009

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.4 Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých hypotečních úvěrů

Tabulka 4.6 představuje objem poskytnutých hypotečních úvěrů za celý bankovní sektor v mil. rublů v letech 2006-2008.

Tab. 4.5 Vývoj poskytnutých hypotečních úvěrů na ruském bankovním sektoru v mld. rublů v letech 2006-2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	3 310,00	4 393,20	6 500,00	5 300,00

Zdroj: vlastní zpracování

Z této tabulky můžeme pozorovat, že do roku 2008 trh hypotečních úvěrů měl rostoucí trend, avšak v roce 2009 došlo k dost velkému poklesu o 1 200 mld. rublů.

Důvodem byla světová finanční krize, díky které banky začaly být více opatrné v tom, komu poskytovaly hypoteční úvěry, tzn., že více prověřovaly své klienty, akontace se zvýšila až o 30 % a také bylo zavedeno moratorium na hypoteční úvěrování. Některé banky přestaly poskytovat hypoteční úvěry vůbec. Hypoteční úvěry nabízelo pouze 584 bank.

Z tab. 4.6 je patrné, že hypoteční bankovníctví v Rusku je vysoce koncentrované.

HHI pro poskytnuté hypoteční úvěry v letech 2006-2008 ukazuje tabulka 4.6.

Tab. 4.6 HHI na trhu poskytnutých hypotečních úvěrů vybraných bank v letech 2006 - 2009

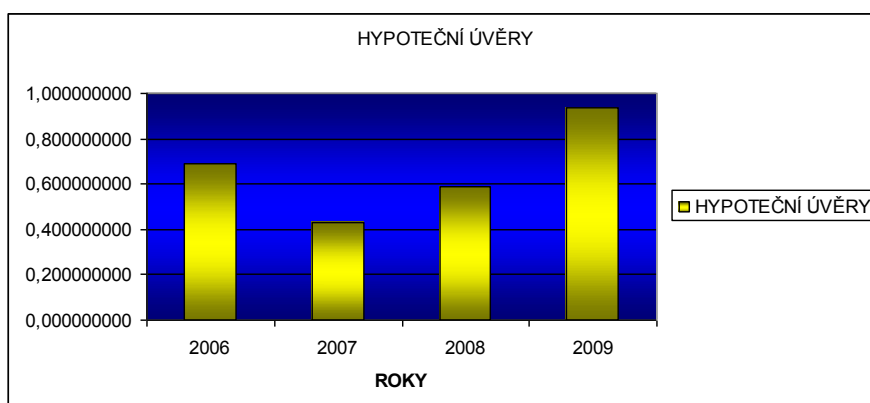
POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	0,692721310	0,431889570	0,587397329	0,938132367

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky je vidět, že HHI dosahuje poměrně vysokých hodnot a to je z toho důvodu, že Sberbank nabízí větší část hypotečních úvěrů. Třeba v roce 2009 kolem 90 % celkového objemu hypotečních úvěrů připadalo na tři banky a to je Sberbank, AIŽK a VTB 24. Podíl Sberbank činil 63% oproti roku 2009, kde ten podíl byl pouze 38 %. Avšak toto dominantní postavení Sberbank neříká o tom, že by hypoteční úvěry od Sberbank byly dostupnější pro obyvatelstvo, jejich úrokové sazby byly skoro stejné (14 % - 16%), jako úrokové sazby jiných komerčních bank, působících na hypotečním trhu.²³

Vývoj HHI na trhu hypotečních úvěrů je zobrazen v grafu 4.4.

Graf. 4.3 HHI na trhu hypotečních úvěrů vybraných bank v letech 2006 -2009

Zdroj: vlastní zpracování

²³ http://www.rusipoteka.ru/lenta/market/rynok_ipoteki_v_2009_godu/

4.1.5 Měření míry koncentrace na trhu přijatých depozit

Jako poslední oblast, ve které bude sledovaná úroveň koncentrace, je vybrána oblast přijatých depozit. Výpočet míry koncentrace v oblasti přijatých depozit byl proveden v letech 2006-2009. V tabulce 4.7 jsou zachyceny hodnoty celkových přijatých vkladů za ruský bankovní sektor v mil. rublů.

Tab. 4.7 Vývoj celkových přijatých depozit v letech 2006 – 2008 v mld. rublů

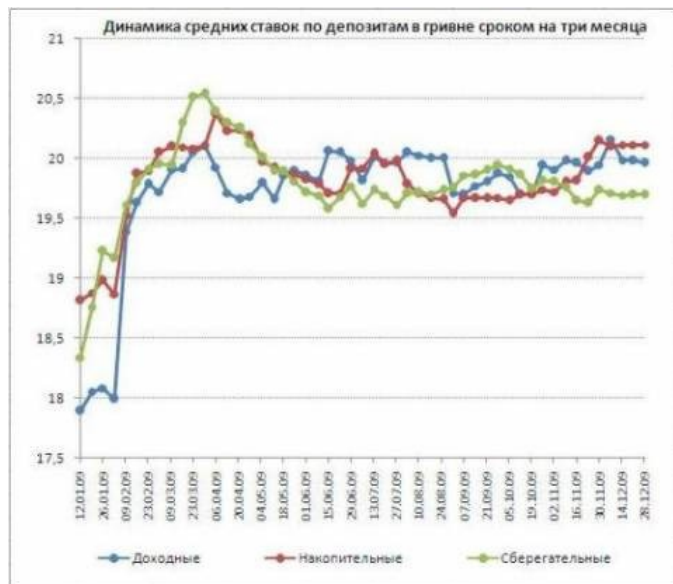
POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
DEPOZITY	6 154,73	8 467,30	14 748,50	17 131,40

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky 4.7 vyplývá, že i v době finanční krize, dochází k nárůstu vkladů od vkladatelů. K největšímu nárůstu došlo v roce 2008 a to o 6 281,20 mld. rublů. Banky se snažily vymýšlet nové tendence, aby udržely své vkladatele. Zvyšovaly se úrokové sazby, došlo k zavádění nových depozitních produktů, při kterých existovala možnost vybrat peníze kdykoliv a měly vysokou výnosnost.

Následující graf č. 4.4 představuje vývoj průměrných úrokových sazeb depozit do třech měsíců. Modrá čára představuje nejvýnosnější depozita, červená je pro úsporná depozita a zelená odpovídá spořicí depozitům.

Graf 4.4 Vývoj průměrných úrokových sazeb depozit do třech měsíců v roce 2009

Zdroj: http://tristar.com.ua/2/art/itogi_2009_goda__obzor_rynka_depозитov_18162.html

Hodnoty Herfindhal-Hirschmanova indexu pro oblast přijatých vkladů v jednotlivých letech jsou uvedeny v tabulce 4.8.

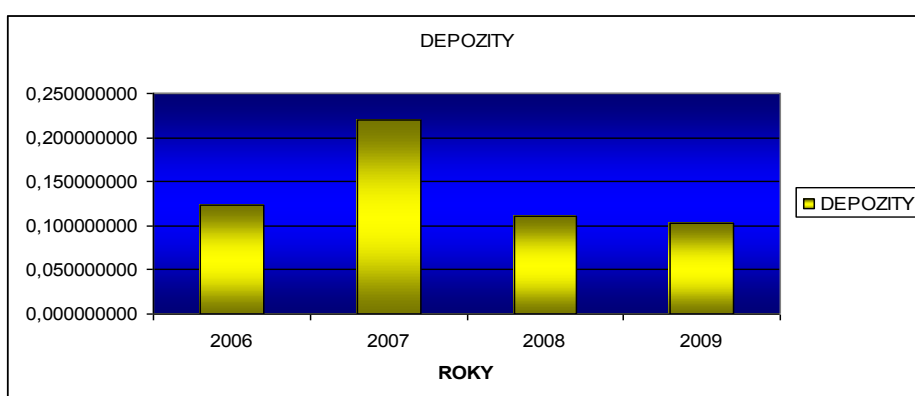
Tab. 4.8 HHI na trhu přijatých depozit vybraných bank v letech 2006 – 2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
DEPOZITY	0,122840250	0,220720219	0,111128687	0,103107682

Zdroj: vlastní zpracování

Výsledky HHI ukazují, že trh depozit je mírně koncentrovaný a tzn., že je konkurenceschopný, hodnoty se pochybují v rozmezí 1 000 a 1 800. V porovnání s trhem úvěrů dá se říci, že na trhu depozit panuje více konkurenční prostředí. Vývoj HHI je také možné sledovat na grafu 4.6.

Graf 4.5 HHI na trhu depozit vybraných bank ve sledovaném období 2006 – 2008

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Měření konkurenceschopnosti v České republice

V této části bude popsán vývoj na českém bankovním trhu ve sledovaném období.

4.2.1 Analýza bankovního sektoru v ČR v letech 2006-2009

2006

V roce 2006 nedošlo v bankovním sektoru ČR k podstatným změnám, neboť již několik let je struktura sektoru z hlediska počtu bank i jejich vlastnictví stabilizovaná. Téměř 97 % celkových bilančních aktiv je pod přímou či nepřímou kontrolou zahraničních vlastníků.

Na konci roku 2006 nabízelo bankovní služby klientům v ČR celkem 24 bank a stavebních spořitelén a 13 poboček zahraničních bank. Po vstupu do Evropské unie v roce 2004 platí i v ČR režim jednotné bankovní licence. Banky z domovského státu EU tak mají možnost využívat svobodu při poskytování služeb ve všech členských státech bez nutnosti

žádat hostitelský stát o souhlas s tímto podnikáním. Rozšíření svého podnikání v celém prostoru EU díky tomu může uskutečnit libovolný bankovní subjekt s licenci ze země EU, a to buď prostřednictvím založení pobočky, nebo v rámci tzv. přeshraničního poskytování služeb nemajícího charakter trvalé hospodářské činnosti.

Bankovní sektor zvýšil v roce 2006 celková aktiva o 196,3 mld. Kč na hodnotu 3150,7 mld. Kč. Ve zvýšení celkové bilanční sumy se podstatně projevil pokračující růst úvěrů. Nově poskytnuté úvěry směřovaly jak do sektoru obyvatelstva (meziroční zvýšení o 30,4 %), tak do sektoru podniků (20,8 %).

Objem klientských vkladů v roce 2006 vzrostl o 9,5 % na 2 102,2 mld. Kč. Nadále se zvyšují především vklady splatné na požádání (meziročně o 119,8 mld. Kč, resp. 12,5 %), vklady s termínovaným charakterem rostou pomaleji (o 62,8 mld. Kč, resp. 6,5 %).

2007

Rok 2007 byl ovlivněn situací na světových trzích, kdy se od července začal projevovat vliv podceněného kreditního rizika u tzv. subprime hypoték na trhu v USA.

Své služby nabízelo klientům v ČR k 31. prosinci 2007 celkem 23 bank a stavebních spořitelen a 14 poboček zahraničních bank. Bilanční suma bankovního sektoru se v roce 2007 zvýšila o 585 mld. Kč (18,6 %) na hodnotu 3 737 mld. Kč. Tento výrazný nárůst byl na straně aktiv způsoben především pokračující úvěrovou expanzí. Poptávka po úvěrech se projevila zejména v sektoru obyvatelstva (meziroční nárůst 35,1 %), přesto objemově nejvýznamnější expozice stále vykazuje sektor nefinančních podniků (meziroční nárůst 17,2 %).

Největší nárůst na straně zdrojů bankovního sektoru byl tvořen z vkladů od obyvatelstva, které se zvýšily oproti roku 2006 o 357 mld. Kč. Vklady splatné na požádání rostly větším tempem (21 %) než termínované vklady (13 %) a tvoří většinu (53 %) celkového objemu klientských vkladů.²⁴

2008

Bankovní sektor ČR nebyl v roce 2008 přímo ohrožen turbulencemi na světových

24

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2007.pdf

finančních trzích a v bilancích tuzemských bank jsou přímé expozice rizikových aktiv velmi nízké. Sektor byl i v roce 2008 vysoce ziskový, a to i přes to, že hodnota čistého zisku vyprodukovaná bankami ve výši 45,7 mld. Kč byla o 1,3 mld. Kč nižší než v roce 2007.

Bilanční suma bankovního sektoru v roce 2008 vzrostla o 7,9 % na hodnotu 4 046,0 mil. Kč. Nejvýznamnější položku rozvahy bank tvoří poskytnuté úvěry.

Tempo růstu úvěrů se ke konci roku 2008 meziročně snížilo, přesto české domácnosti dlužily v roce 2008 o 20 % více než na konci roku 2007. Úvěrová angažovanost bank vůči nefinančním podnikům se meziročně zvýšila o 14 %.

Na pasivní straně rozvahy bank tvořily největší objem vklady klientů. Tempo růstu vkladů se v roce 2008 snížilo, závazky bank vůči klientům meziročně vzrostly o 6 %.

2009

Finanční trh ČR byl v roce 2009 celosvětovou finanční i hospodářskou krizí postižen v mnohem menším rozsahu než jiné trhy zemí střední a východní Evropy. Největší zásluhu na tom měl zejména finančně stabilní bankovní sektor, který má podle objemu obhospodařovaných aktiv zcela dominantní postavení mezi dalšími sektory finančního trhu, nad kterými ČNB vykonává dohled.

Bankovní sektor České republiky je v dobré kondici. Jeho struktura je již delší dobu téměř neměnná. K 31. 12. 2009 nabízelo bankovní služby celkem 16 bank, 5 stavebních spořitelen, 16 poboček zahraničních bank a 17 družstevních záložen.

Bilanční aktiva bankovního sektoru v průběhu roku 2009 téměř stagnovala, na konci roku vykazovala hodnotu 4 092,9 mld. Kč. V bankovním sektoru převažuje i nadále klasické bankovníctví. Nejvýznamnější položku rozvahy bank tvoří poskytnuté úvěry, jejichž tempo růstu se ke konci roku 2009 meziročně snížilo v důsledku nepříznivého vývoje tuzemské ekonomiky.

I v těchto podmínkách bylo zadlužení českých domácností ke konci roku 2009 o více než 10% větší než koncem roku 2008, podíl domácností-obyvatelstva na celkových pohledávkách sektoru přesahuje 42%. Naopak angažovanost bank vůči nefinančním podnikům se po dlouhé době v meziročním srovnání snížila, a to o téměř 8%.

Bankovní sektor ČR nicméně dlouhodobě disponuje dostatečnými zdroji. Zhruba 67% podílu vkladů klientů tvoří největší položku pasivní strany rozvahy bank.

Ekonomická krize se promítla i do snížení tempa růstu vkladů, přesto závazky bank vůči klientům meziročně vzrostly téměř o 5%.²⁵

4.2.2 Měření koncentrace na trhu celkových aktiv

Analýza koncentrace na českém bankovním trhu bude provedena za období 2006 - 2009. Pro výpočet HHI bylo vybráno následujících deset bank, ke kterým se daly najít potřebné údaje:

- ✓ Česká spořitelna,
- ✓ ČSOB,
- ✓ Komerční banka,
- ✓ UniCreditBank,
- ✓ Raiffeisen bank,
- ✓ Citibank,
- ✓ Hypoteční banka,
- ✓ Ge Money bank,
- ✓ Volksbank,
- ✓ Českomoravská záruční a rozvojová banka.

V následující tabulce 4.9 znázorněn vývoj celkových aktiv za všechny bankovní instituce působící na českém trhu. Údaje byly získány z dostupných výročních zpráv jednotlivých bank.

Tab. 4.9 Vývoj celkových aktiv bankovního sektoru v mld. Kč v letech 2006 – 2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
AKTIVA	3 151,80	3 750,60	4 046,00	4 092,90

Zdroj: vlastní zpracování podle údajů CB

Z výše uvedené tabulky je možné sledovat nárůst celkových aktiv na českém bankovním trhu ve sledovaných letech. I v době světové finanční krizi se celková aktiva zvýšila, avšak o menší částky. Na příklad, v roce 2009 došlo k nárůstu celkových aktiv pouze o 46, 90 mld. Kč.

Během sledovaného období došlo také k fúzím a akvizicím na bankovním trhu. V roce 2007 se HVB Bank a Živnostenská banka sloučily do UniCreditBank. V následujícím roce 2008 E-banka sloučila Raiffeisen bankou, jejichž sloučení začalo již

²⁵ Údaje o vývoji na finančním sektoru v ČR ve sledovaném období byly čerpány z výročních zpráv ČNB.

v roce 2006. Současně v roce 2008 došlo k fúzi HYPO stavební spořitelny s Raiffeisen stavební spořitelnou.

Pro výpočet míry koncentrace na českém bankovním trhu také byl použit Herfindhal-Hirschmanův index na oblast celkových aktiv, poskytnutých úvěrů, hypotečních úvěrů a klientských depozit. V tabulce 4.10 jsou uvedeny hodnoty HHI – celková aktiva v letech 2006-2009.

Tab. 4.10 Vypočtené hodnoty HHI na trhu aktiv vybraných bank v letech 2006-2009

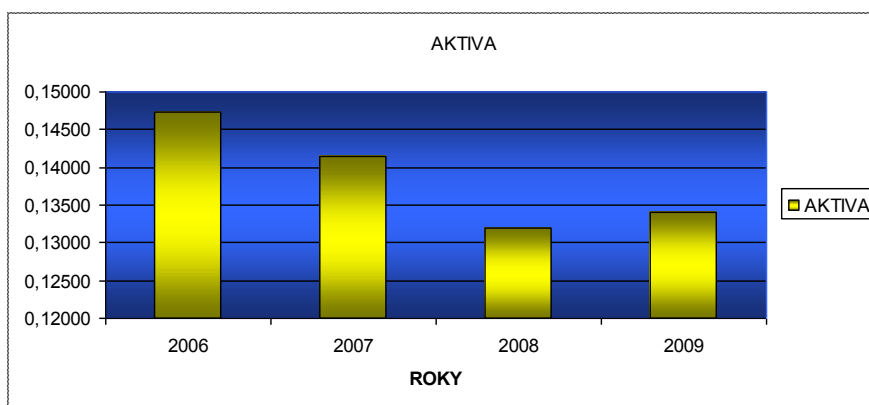
POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
AKTIVA	0,14743	0,14147	0,13204	0,13412

Zdroj: vlastní zpracování

HHI na trhu celkových aktiv pro sledované období klesá, s výjimkou roku 2009, kde došlo ke zvýšení tohoto indexu. Pro mírně koncentrované prostředí se hodnoty HHI nachází mezi 0,1 - 0,18, což český bankovní trh splňuje. Dá se říci, že bankovní prostředí na českém trhu se považuje za konkurenční. Čím je HHI nižší, tím je větší konkurence na trhu celkových aktiv. Nejnižších hodnot dosahuje HHI v roce 2008, a to 0,13412. Znamená to, že v roce 2008 byla míra konkurence na daném trhu nejvyšší.

Hodnoty HHI jsou znázorněny i pomocí grafu 4.7 v letech 2006 -2009.

Graf 4.6 HHI na trhu aktiv v letech 2006-2009

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.3 Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých úvěrů

V tabulce 4.11 je uveden objem poskytnutých úvěrů na celém bankovním trhu v mil. Kč během roku 2006 až 2009.

Tab. 4.11 Vývoj celkových poskytnutých úvěrů na českém bankovním trhu v mld. Kč v letech 2006-2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
ÚVĚRY	1 412,86	1 772,99	2 038,72	2 102,08

Zdroj: vlastní zpracování

Celková výše poskytnutých úvěrů stále rostla během sledovaného období. Český bankovní trh nebyl postižen světovou finanční krizí v takové míře jako jiné zahraniční trhy. Pouze u dceřinných společností zahraničních vlastníků působících na českém trhu došlo ke zpřísnění pravidel pro poskytování úvěrů a prověřování bonity klientů z důvodu probíhající bankovní krize. Důsledky krize se v ČR projeví v údajích za rok 2009, kdy došlo ke zhoršení kvality poskytnutých úvěrů v důsledku rostoucí neschopnosti klientů je splácet.

Výsledky HHI pro poskytnuté úvěry v letech 2006-2009 jsou součástí tabulky 4.12.

Tab. 4.12 HHI na trhu poskytnutých úvěrů vybraných bank v letech 2006 -2009

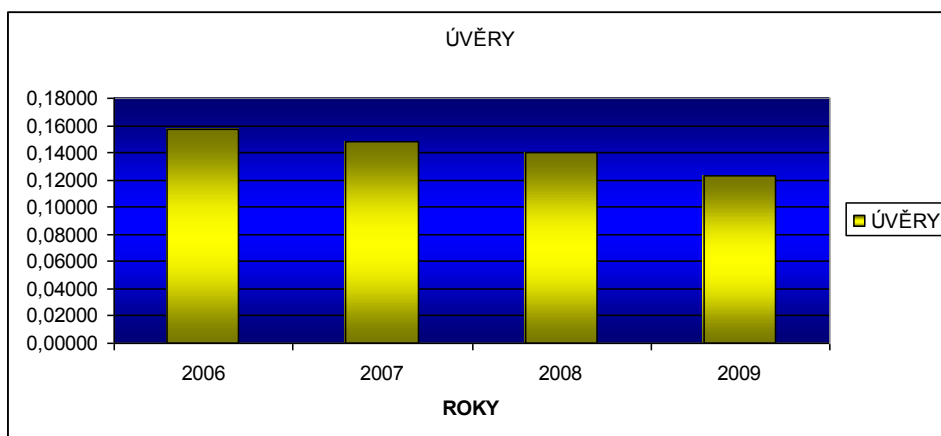
POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
ÚVĚRY	0,15692	0,14792	0,14014	0,12255

Zdroj: vlastní zpracování

Jak je vidět, výsledky HHI se pohybují také mezi 0,1 až 0,18, což odpovídá mírně koncentrovanému prostředí. Od roku 2006 do roku 2009 stále lze pozorovat pokles koncentrace na daném trhu a růst konkurence, což souvisí s tím, že úvěry poskytují i nebankovní subjekty.

HHI na trhu poskytovaných úvěrů je také zobrazen v grafu 4.8.

Graf 4.7 HHI na trhu úvěrů v letech 2006-2009

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.4 Měření míry koncentrace na trhu poskytnutých hypotečních úvěrů

Tabulka 4.13 znázorňuje objem poskytnutých hypotečních úvěrů za celý bankovní sektor v mil. Kč v letech 2006-2009.

Tab. 4.13 Vývoj celkového objemu poskytnutých hypotečních úvěrů na českém bankovním sektoru v mld. Kč v letech 2006-2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	238,40	333,90	397,40	554,40

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky lze sledovat rostoucí trend v letech 2006 – 2009. V roce 2008 došlo k nárůstu pouze o 63,5 mld. Kč z důvodu světové finanční krize, během které banky zpřísnily podmínky poskytnutí hypotečních úvěrů a více prověřovaly své klienty. Objem hypotečních úvěrů poskytnutých obyvatelstvu ke konci roku 2009 dosáhl 554,4 mld. Kč. To představuje oproti roku 2008 zdánlivý nárůst o 157 mld. Kč. Klíčovým faktorem, který přispěl k tak vysokému růstu tohoto ukazatele i v době všeobecného ekonomického zpomalení a souvisejícího útlumu úvěrové aktivity, je však změna metodiky vykazování.^{26,27}

HHI pro poskytnuté hypoteční úvěry v letech 2006-2009 představuje tabulka 4.14.

Tab. 4.14 HHI měřeného na trhu poskytnutých hypotečních úvěrů vybraných bank v letech 2006 -2009

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	0,51619	0,49624	0,47839	0,28934

Zdroj: vlastní zpracování

Hodnoty HHI již nejsou v rozmezí 0,1 – 0,18, což znamená, že trh hypotečních úvěrů je vysoce koncentrovaný a to proto, že hypoteční úvěry mohou poskytovat pouze banky, které mají licenci k vydávání hypotečních zástavních listů. Konkurence v tomto případě je nízká, i když se mírně zvyšovala, zejména v roce 2009. Mezi faktory, které mohou nadále ovlivňovat vývoj hypotečních úvěrů, patří mj. přetrvávající nejistota ohledně

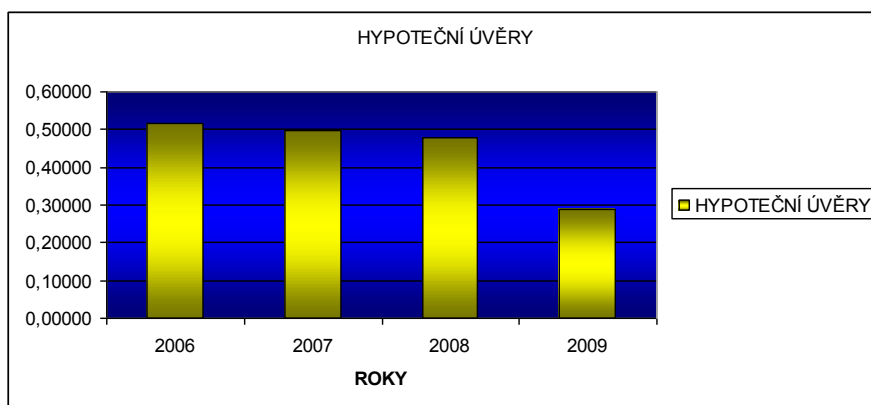
²⁶ Ve srovnání s dřívějším obdobím došlo u hypotečních úvěrů v rámci statistik ČNB ke změně klasifikace v tom smyslu, že nově jsou do této množiny zařazovány všechny úvěry zajištěné alespoň z 50 %, namísto dřívější podmínky 100% zajištění. Tato změna se týkala hypotečních úvěrů na bytové i nebytové nemovitosti. Skoková změna v hodnotách tedy byla způsobena primárně touto administrativní úpravou. S tím souvisí i změna objemu překlenovacích úvěrů vykazovaných v rámci statistik ČNB (netýká se dat vykazovaných MF). Část překlenovacích úvěrů totiž není zajištěna ze 100 %, a tedy byla z hlediska této statistiky ČNB vedena dříve jako překlenovací úvěry, a nyní je evidována jako hypoteční úvěry. Ve skutečnosti se však jedná stále o tentýž překlenovací úvěr poskytnutý stavební spořitelnou.

²⁷ Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2009

příjmů domácností kvůli zvýšené míře nezaměstnanosti, další vývoj v nastavení podmínek úvěrování a také určitá nejistota ohledně budoucího vývoje cen nemovitostí k bydlení.

HHI na trhu hypotečních úvěrů je zobrazen v grafu 4.4.

Graf. 4.8 HHI na trhu hypotečních úvěrů vybraných bank v letech 2006 -2009

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.5 Měření míry koncentrace na trhu přijatých depozit

Měření míry koncentrace v oblasti přijatých depozit byl proveden v letech 2006-2009. V tabulce 4.15 jsou uvedeny hodnoty celkových přijatých vkladů na českém bankovním trhu v mil. Kč.

Tab. 4.15 Vývoj celkových přijatých depozit v letech 2006 – 2009 v mld. Kč

POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
DEPOZITY	2 102,20	2 430,50	2 596,60	2 726,70

Zdroj: vlastní zpracování

Také v oblasti vkladů je možné vidět rostoucí trend. I v období roku 2008, kdy probíhala světová finanční krize, česká veřejnost stále svěřovala své peněžní prostředky do rukou bankovních institucí. Toto je nesmírně důležité z toho důvodu, že domácí banky měly dostatek finančních prostředků z primárních vkladů na financování poskytovaných úvěrů, což také svědčí o stabilitě českého finančního systému.

Hodnoty Herfindhal-Hirschmanova indexu pro oblast přijatých vkladů v jednotlivých letech jsou zachyceny v tabulce 4.16.

Tab. 4.16 HHI na trhu přijatých depozit vybraných bank v letech 2006 – 2009

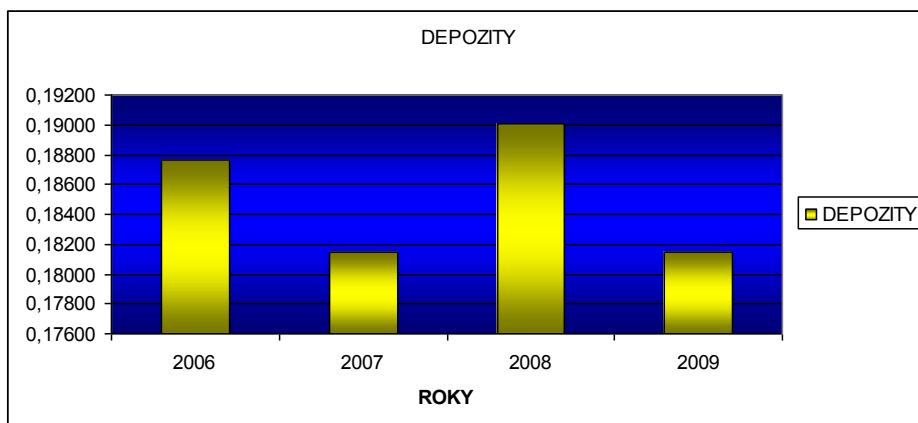
POLOŽKY	2006	2007	2008	2009
DEPOZITY	0,18760	0,18152	0,19010	0,18150

Zdroj: vlastní zpracování

Hodnoty HHI se pochybují kolem 0,18, což by odpovídalo mírně koncentrovanému trhu. V roce 2008 HHI dosahuje nejvyšší hodnoty a činí 0,19010, což znamená, že v tomto období na trhu depozit převládá méně konkurenční prostředí. V porovnání s trhem úvěrů, je trh depozit více koncentrovány.

HHI na trhu hypotečních úvěrů je také zobrazen na grafu 4.10.

Graf 4.9 HHI na trhu depozit vybraných bank ve sledovaném období 2006 – 2008

Zdroj: vlastní zpracování

4.3 Porovnání konkurence na českém a ruském bankovním trhu

Při výpočtu konkurenceschopnosti bankovního sektoru v Rusku a České republice byl použit Herfindhal-Hirschmanův index pro oblast celkových aktiv, poskytovaných úvěrů, hypotečních úvěrů a přijatých depozit.

Míra koncentrace na obou bankovních trzích byla zjišťována za období 2006-2009. Na základě provedených vlastních výpočtů a výsledků bylo zjištěno, že na českém bankovním trhu lze považovat bankovní prostředí za mírně koncentrované, resp. dostatečně konkurenceschopné. Stanovená kritéria pro určení mírně koncentrovaného prostředí byla splněna skoro ve všech sledovaných případech, s výjimkou trhu hypotečních úvěrů, kde míra koncentrace je vysoká. Důvodem je skutečnost, že hypoteční úvěry mohou nabízet jedině banky, které mají licenci k vydání hypotečních zástavních listů. Mírně koncentrované prostředí znamená, že na daném trhu působí dostatečné množství bankovních subjektů, které si mezi sebou konkurují, ale pokud by došlo ke zvýšení koncentrace, znamenalo by to pokles úrovně konkurence a naopak.

Na ruském bankovním trhu ve většině případů se jedná o málo koncentrované prostředí, tj. na ruském bankovním trhu existuje velká konkurence. Avšak trh depozit a

hypotečních úvěrů mají jinou míru koncentrace. Při výpočtu výsledky HHI pro trh přijatých depozit odpovídaly mírně koncentrovanému prostředí, tzn., že se pohybovaly mezi 0,1 a 0,18. Trh hypotečních úvěrů naopak představuje vysoce koncentrované prostředí neboli konkurence je nízká a to je z důvodu, že Sberbank poskytuje většinu hypotečních úvěrů na bankovním trhu.

Ve sledovaném období také došlo k několika fúzím a akvizicím bank jak na českém tak i na ruském bankovním trhu. Právě z důvodů různých fúzí a akvizic je pro centrální banky důležité sledovat, zda nebude splynutím narušena dosavadní rovnováha na trhu. Ruský bankovní trh je méně koncentrován, jak vychází z uvedených dat, ale ve sledovaném období docházelo k jeho poměrně rychle koncentraci fúzemi, zánikem bank apod., výraznějším, než v České republice. Je možné proto očekávat, že se v budoucnu bude měnit i hodnota HHI a bude se více blížit hodnotám, kterých dosahuje Česká republika, kde je v současnosti poněkud více koncentrován. Proto se centrální banky v případě povolení fúze rozhodují na základě Herfindhal-Hirschmanova indexu. Pro hlubší analýzu bankovního trhu mohou být také použity i jiné indexy jako např. Lernerův index, který používá i ČNB nebo také Hallův a Tidmanův index, apod.

V Rusku v roce 2009 působilo 1 228 bank, tzn., že na jednu banku připadá 118 078 obyvatel. V České republice v roce 2009 působilo 39 bank., tzn., že na jednu banku vychází 269 230 obyvatel. Z toho vyplývá, že bankovní sektor v České republice je více koncentrován, tedy konkurence je menší.

5 Závěr

Cílem diplomové práce bylo analyzovat konkurenceschopnost bankovních sektorů v Rusku a České republice. Analýza byla provedena na základě údajů, získaných z výročních zpráv jednotlivých bank a pomoci Herfindhal-Hirschmanova indexu.

Diplomová práce je rozdělena na pět částí. Druhá kapitola obsahuje stručný přehled o bankovních systémech v Rusku a České republice, zabývá se charakteristikou a popisem centrálních a komerčních bank obou zemí.

Ve třetí kapitole jsou charakterizovány bankovní sektory v Rusku a České republice. Také je zde popsána metodologie konkurence a úrovně koncentrace na trhu. Tato část rovněž obsahuje faktory a způsoby zvýšení konkurenceschopnosti.

Ve čtvrté kapitole byl proveden výpočet konkurence na bankovních trzích obou zemí. Pro výpočet bylo zvoleno deset bank z každého bankovního sektoru. Úroveň konkurence je možné měřit nepřímo, a to pomocí míry koncentrace. Výpočet byl proveden na základě Herfindhal-Hirschmanova indexu v oblasti celkových aktiv, poskytovaných úvěrů, hypotečních úvěrů a přijatých depozit. Časový horizont je stanoven v období roku 2006 až 2009.

V roce 2009 v Ruské federaci působilo 1 228 bank a žilo přes 145 milionů obyvatel, z čehož plyne, že na jednu banku připadá více než 145 tisíc klientů. V České republice působilo v průměru 37 bank a žilo přes 10,5 milionů obyvatel, z toho vyplývá, že na jednu banku připadá téměř 284 tisíc obyvatel. Již z toho jednoduchého porovnání je možné říci, že bankovní sektor v Rusku je méně koncentrován, tudíž existuje vyšší konkurence a žádná banka nemá dominantní postavení na trhu.

Pokud budou porovnány výsledky Herfindhal-Hirschmanova indexu je možné dojít k následujícím závěrům. V případě porovnání HHI na trhu celkových aktiv, poskytovaných úvěrů a přijatých depozit lze hovořit o tom, že český bankovní trh je méně koncentrován, což signalizuje o nižší konkurenci, než na ruském bankovním trhu.

Pouze na trhu hypotečních úvěrů dochází k opačnému výsledku. Herfindhal-Hirschmanův index je vyšší na ruském bankovním trhu, než na českém, což odpovídá nižší koncentraci. Je možné to vysvětlit tím, že v Rusku Sberbank poskytuje většinu z celkového objemu hypotečních úvěrů.

Během roku 2007 a následujících roku ve světě proběhla celosvětová finanční krize. Avšak českého bankovního sektoru se finanční krize dotkla mnohem méně, než ruského bankovního sektoru. Počet bank v Rusku výrazně začal klesat a objem hypotečních úvěrů se snížil, čehož využila největší banka v Rusku, Sberbank, k tomu, že ovládla trh s hypotečními úvěry, jak bylo určeno výše. Česká republika během krize měla rostoucí trend ve všech sledovaných oblastech, což hovoří o stabilním bankovním sektoru. Z toho vyplývá, že důvěra klientů v český bankovní trh je u klientů větší, než na ruském bankovním trhu.

Seznam použité literatury

Knihy

1. BARTES, F. *Konkurenční strategie firmy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1997. 124 s. ISBN 80-85943-41-7.
2. BĚHAN, P. *Dominantní postavení na trhu a jeho zneužití: právní úprava ES a v ČR*. 1.vyd. Praha: Prospektum. 2002. 188 s. ISBN 80-7175-112-X.
3. ČIHOVSKÝ, L. *Marketing konkurenceschopnosti I*. 1.vyd. Praha: Radix. 2002. 270 s. ISBN 80-86031-35-7.
4. JÍLEK, J. *Peníze a měnová politika*. Praha: Grada Publising, 2004. 742 s. ISBN 80-247-0769-1.
5. JUREČKA, V. a kol. *Mikroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. 359 s. ISBN 978-80-247-3259-6
6. MEJSTRÍK, M. *Základní principy bankovníctví*. 1.vyd. Praha: Karolinum. 2009. 627 s. ISBN 978-80-246-1500-4.
7. MERVART, J. *České banky v kontextu světového vývoje*. 1.vyd. Praha: NLN. 1998. 162 s. ISBN 80-7106-236-7.
8. MIKOLÁŠ, Z. *Jak zvýšit konkurenceschopnost podniku: konkurenční potenciál a dynamika podnikání*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing. 2005. 198 s. ISBN 80-247-1277-6.
9. KAŠPAROVSKÁ, V. a kol. *Řízení obchodních bank*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck. 2006. 339 s. ISBN 80-7179-381-7.
10. PETJÁNOŠOVA, B. *Bankovníctví II*. 1.vyd. Brno: MU. 2000. 167 s. ISBN 80-210-2503-4.
11. PODPIERA, A. *Konkurence a efektivnost v českém bankovním sektoru*. Praha ČNB: Zpráva o finanční stabilitě 2007. 113 s.
12. POLOUČEK, S. *Bankovníctví*. Praha: C.H.Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
13. REVENDA, Z. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Grada, 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1.
14. РЯБИН, Е.В. *Пути повышения конкурентоспособности Российских банков* Москва: Издательство „Дрофа“, 2008. 478 s. ISBN 5-17-040690-8.
15. SMITH, A. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Praha: Liberální institut, 2001. 986 s. ISBN 80-86389-15-4.

16. ВАСИЛИШЕН Э. Центральный банк и коммерческие банки в новой кредитной системе. Российский экономический журнал. № 2, 1993.
17. Федеральный закон „О Центральном банке“ № 86-ФЗ от 10.07.2002.
18. Федеральный закон „О банках и банковской деятельности“ №395-1 от 02.12.1990 (в ред. 27.07.2006 №140-ФЗ).
19. Федеральный закон „О страховании вкладов физических лиц в банках Российской Федерации“ № 177-ФЗ от 23.12.2003.
20. Zákon č. 6/1993 Sb., „O České národní bance“.
21. Zákon č. 21/1992 Sb., „O bankách“.

Elektronické publikace

22. POJIŠTĚNÍ VKLADŮ. Dostupné na internetu:
<http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_dohled/postaveni_bd/bank_regulace_dohled/pojisteni_vkladu.html>
23. ЦЕНТРАЛЬНЫЙ БАНК РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ. Dostupné na internetu:
<<http://www.cbr.ru/>>
24. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Dostupné na internetu:
<<http://www.cnb.cz/cs/index.html>>
25. FINANCE, OBĚH PENĚŽ A ÚVĚRY. Banky a bankovní systém RF. Dostupné na internetu: <<http://bobyh.ru/lection/finance/25.html>>
26. ČESKÁ NARODNÍ BANKA. Počet bank podle vlastnictví. Dostupné na internetu:
<http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_tab01.html>
27. CENTRÁLNÍ BANKA RUSKA. Počet a struktura úvěrových institucí v Rusku. Dostupné na internetu:
<http://www.cbr.ru/statistics/print.aspx?file=bank_system/inform_11.htm&pid=pdko&sid=inr_licko>
28. ZPRÁVA O VÝVOJI FINANČNÍHO TRHU. Dostupné na internetu:
<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zprava_o_vyvoji_FT_v_roce_2009_pdf.pdf>
29. Výroční zprávy jednotlivých bankovních institucí dostupné na jejich www stránkách

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́доміі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....

Seznam příloh

1. *Příloha č. 1* – Funkce centrální banky Ruska podle zákona „o centrální bance“
2. *Příloha č. 2* – Údaje jednotlivých bank v Rusku / 1
3. *Příloha č. 3* - Údaje jednotlivých bank v Rusku / 2
4. *Příloha č. 4* - Údaje jednotlivých bank v České republice / 1
5. *Příloha č. 5* - Údaje jednotlivých bank v České republice / 2

Příloha č. 1 - Funkce centrální banky Ruska podle zákona „o centrální bance“

Funkce centrální banky podle zákona „o Centrální bance“:

- ✓ ve spolupráci s vládou RF zpracovávají a provádějí jednotnou státní peněžně-uvěřovou politiku,
- ✓ provádí emisi hotovostních peněz a organizuje hotovostní peněžní oběh,
- ✓ je věřitelem poslední instance pro komerční banky, zařizuje systém jejich refinancování,
- ✓ stanoví pravidla uskutečňování plateb v Ruské Federaci,
- ✓ stanoví pravidla provádění bankovních operací,
- ✓ uskutečňuje obsluhování účtů rozpočtu veškerých úrovní rozpočtové sféry RF, jestli není něco jiného stanoveno federálními zákony,
- ✓ realizuje efektivní řízení rezerv zlata a valut centrální banky,
- ✓ přijetí řešení ohledně státní registrace finanční instituce (KO), vydává bankovní licence na vykonávání bankovních operací, pozastavuje jejich činnost a odebrává bankovní licence,
- ✓ provádí dozor nad činností KO a bankovních skupin,
- ✓ registruje emise cenných papírů KO v souladu s federálními zákony,
- ✓ realizuje samostatně nebo podle úloh vlády RF veškeré druhy bankovních operací a jiných transakcí, které jsou nutné pro plnění funkce centrální banky,
- ✓ organizuje a uskutečňuje devizovou regulaci a devizovou kontrolu v souladu s legislativou RF,
- ✓ určuje pořadí provádění operací s mezinárodními organizacemi, cizími státy a také s fyzickými a právnickými osobami,
- ✓ stanovuje pravidla účetnictví a evidence pro bankovní systémy RF,
- ✓ stanovuje a zveřejňuje oficiální kurzy cizích měn podle vztahu k rublu,
- ✓ přijímá účast v zpracování prognózy platební bilance Ruské Federace a organizuje sestavení platební bilance RF,
- ✓ stanovuje pořadí a podmínky realizace činností měnových burz v oblasti organizace provádění operací koupě a prodeje cizí měny, uskutečňuje vydej, pozastavení a odvolání povolení měnových burz,
- ✓ provádí analýzu a prognózování stavu ekonomiky RF celkem a podle regionů, především z hlediska peněžně-uvěřových, devizově-finančních a

cenových vztahů, zveřejňuje příslušné materiály (například, Věstník

- ✓ Centrální banky) a statistické údaje,
- ✓ realizuje platby depozit fyzickým osobám při krachu bank, které nejsou zúčastněny v systému povinného pojištění depozit fyzických osob. Pořadí je
- ✓ stanoveno federálním zákonem,
- ✓ provádí jiné funkce v souladu s federálními zákony.²⁸

²⁸ Zákon o Centrální bance № 86 –ФЗ od 1995

Příloha č. 2 – Údaje jednotlivých bank v Rusku / 1(v mld. rublů)

SBERBANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	7 105,00	6 736,00	4 929,00	3 466,00
ÚVĚRY	4 864,00	5 078,00	3 922,00	2 537,00
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	5 127,87	4 978,75	2 881,23	2 751,54
DEPOZITY	5 396,00	4 802,00	3 872,00	2 046,00

ROSSELCHOZBANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	830,66	713,11	356,46	184,58
ÚVĚRY	584,41	452,30	291,58	155,87
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	220,34	148,19	61,77	34,39
DEPOZITY	460,35	298,03	95,96	34,46

BANK MOSKVY

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	825,14	801,39	528,09	381,96
ÚVĚRY	534,49	516,56	351,62	256,04
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	80,37	71,27	17,33	7,28
DEPOZITY	710,71	830,96	834,64	618,78

ROSBANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	461,51	506,55	408,06	293,84
ÚVĚRY	253,31	328,89	233,56	161,24
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	44,93	49,67	26,25	31,29
DEPOZITY	349,21	323,47	305,95	256,49

URALSIB

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	446,27	374,71	293,84	213,06
ÚVĚRY	277,99	239,40	161,24	113,32
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	5,33	7,84	3,13	2,99
DEPOZITY	226,36	215,01	180,02	130,99

AVANGARD

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	54,50	53,56	50,56	39,23
ÚVĚRY	35,66	37,15	32,21	20,79
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	5,69	4,10	1,52	0,66
DEPOZITY	23,40	16,26	18,71	11,62

Příloha č. 3 – Údaje jednotlivých bank v Rusku / 2 (v mld. rublů)

ALFA-BANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	584,99	664,71	479,15	348,31
ÚVĚRY	444,87	513,85	407,58	295,96
DEPOZITY	395,32	349,26	286,54	213,27

INTERCOMMERZ BANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	8,40	3,27	6,18	2,63
ÚVĚRY	3,67	1,60	1,93	1,16
DEPOZITY	7,22	2,62	5,29	1,77

PROMSVYAZBANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	471,21	461,80	293,25	180,54
ÚVĚRY	266,42	300,41	208,43	116,47
DEPOZITY	289,55	229,61	141,00	85,35

VOZROŽDENIE

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	145,60	141,21	111,40	73,43
ÚVĚRY	85,21	94,58	78,15	52,43
DEPOZITY	113,13	90,34	81,61	60,67

Příloha č. 4 – Údaje jednotlivých bank v České republice / 1(v mld. Kč)

ČESKÁ SPOŘITELNA

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	855,14	862,23	814,13	728,39
ÚVĚRY	469,19	461,42	418,42	329,11
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	176,30	174,50	159,90	115,40
DEPOZITY	647,52	645,95	591,61	537,47

ČSOB

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	858,97	824,49	925,42	762,30
ÚVĚRY	403,40	404,20	411,13	340,28
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	232,20	199,50	160,20	116,30
DEPOZITY	715,50	694,30	681,88	586,86

KB

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	695,08	699,08	588,69	512,25
ÚVĚRY	272,30	364,04	267,11	223,17
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	19,87	19,52	10,36	8,47
DEPOZITY	551,81	554,57	454,29	398,14

UNICREDIT BANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	264,63	279,29	268,94	230,39
ÚVĚRY	167,70	173,39	153,19	141,82
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	52,25	57,99	46,97	41,30
DEPOZITY	171,83	170,62	166,32	141,26

RAIFFEISEN BANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	193,53	175,22	113,96	116,76
ÚVĚRY	137,74	135,59	90,09	94,97
DEPOZITY	152,25	135,82	86,53	86,37

Příloha č. 5 – Údaje jednotlivých bank v České republice / 2 (v mld. Kč)

CITI BANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	363,45	322,60	130,56	102,91
ÚVĚRY	74,05	36,18	36,48	32,21
DEPOZITY	172,45	111,40	86,50	68,89

HYPOTEČNÍ BANKA

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	164,81	138,18	100,42	67,56
ÚVĚRY	136,76	119,81	96,37	64,89
HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	28,44	39,44	42,19	26,78
DEPOZITY	0,49	0,59	1,58	0,47

GE MONEY

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	147,02	98,56	84,87	72,78
ÚVĚRY	106,13	85,88	74,85	59,06
DEPOZITY	172,45	111,40	86,50	68,89

VOLKSBANK

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	47,59	47,78	36,44	25,41
ÚVĚRY	38,09	39,06	30,16	21,02
DEPOZITY	25,91	23,45	20,53	14,83

ČESKOMORAVSKÁ ZÁRUČNÍ A ROZVOJOVÁ BANKA

POLOŽKY	2009	2008	2007	2006
AKTIVA	62,13	75,43	57,06	51,71
ÚVĚRY	22,81	25,69	28,69	32,03
DEPOZITY	29,59	44,10	20,34	12,01